

Puolustusvoimat

Yleinen palvelusohjesääntö

(YLPALVO)

© Pääesikunta 2026

ISBN 978-951-25-3610-8 (PDF)

Toimitus

Marko Kaipia ja Lauri Torniainen

Graafinen suunnittelu ja taitto sekä piirrokset

Puolustusvoimien palvelukeskus / oppimis- ja kuvapalveluyksikkö

Valokuvat

Puolustusvoimat

Pääesikunta
Henkilöstöosasto

HELSINKI

Päätös

28.5.2026

Vahvistan Yleisen palvelusohjesäännön käyttöön otettavaksi 1.7.2026 alkaen.
Ohjesääntö kumoo Yleisen palvelusohjesäännön vuodelta 2017.

Puolustusvoimain komentaja
Kenraali

Janne Jaakkola

Puolustusvoimien henkilöstöpäällikkö
Kenraaliluutnantti

Rami Saari

Sisällysluettelo

Johdanto	7
1 Sotilaan asema	8
2 Puolustusvoimien henkilöstö	10
2.1 Henkilöstön jaotus	10
2.2 Sotilaat, sotilasarvot ja sotilaallinen arvojärjestys	10
2.2.1 Päällystö	10
2.2.2 Alipäällystö	12
2.2.3 Miehistö	13
2.3 Lyhenteet, etuliite ja tieteellinen jatkokoulutus	14
3 Palvelusmääräykset	15
3.1 Komento- ja toimialatie	15
3.2 Käskyvaltasuhteet	15
3.3 Esimies	17
3.4 Käskynalainen	18
3.5 Tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja epäasiallinen käytös	19
3.5.1 Sotilaiden kanssakäyminen palveluksessa	21
3.6 Pukeutuminen ja siisteys	22
3.7 Sotilaspuvun ja -arvon käyttö	24
3.8 Sotilaan esiintyminen julkisuudessa	24
3.9 Puhuttelu	25
3.10 Ilmoittautumisvelvollisuudet	26
3.10.1 Yksittäinen sotilas	26
3.10.2 Osasto	26
3.11 Tervehtiminen	27
3.11.1 Yksittäinen sotilas	27
Tervehtiminen ulkona	28
Tervehtiminen sisällä	29
3.11.2 Joukon tai osaston ilmoittaminen ja tervehtiminen	30
Joukon tervehtiminen	31
3.12 Kunnianosoitus	33
4 Palvelus joukko-osastossa ja muussa hallintoyksikössä	34
4.1 Henkilöstön tehtävät	34
Joukko-osaston komentaja ja hallintoyksikön päällikkö	34
Joukko-osaston apulaiskomentaja	35
Joukkoyksikön komentaja	35
Perusyksikön päällikkö	35
Perusyksikön vääpeli	36
Perusyksikön muu henkilöstö	37
Varusmiesjohtajat	37
Miehistö	39

4.2	Majoitus-, tupa- ja sisäjärjestys	40
	Majoitus	40
	Perusyksikön kalusto	40
	Tupa- ja sisäjärjestystä koskevat määräykset	41
4.3	Palvelus perusyksikössä	42
	Herätys, aamutoimet ja päiväjärjestys	42
	Palvelukseen järjestäminen	43
	Ruokailu	43
	Iltatoimet ja lepo	44
4.4	Vapaa-aika ja loma	44
4.5	Sotilaspappi, sosiaalikuraattori ja varusmiestoimikunta	46
4.6	Päivystys	47
	Joukko-osaston päivystys	48
	Perusyksikön päivystys	48
5	Turvallisuustoiminta	50
5.1	Tietoturvallisuus	51
5.2	Pelastustoimi	51
5.3	Työ- ja palvelusturvallisuus	52
5.4	Turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitäminen Puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla	54
5.4.1	Pääsy sotilaskohteisiin ja liikkuminen niissä	54
5.4.2	Muut turvallisuusasiat	55
	Vaitiolo	55
	Ilmoitusvelvollisuus	55
6	Yhteistoiminta liittolaisten kanssa ja kansainvälisissä tehtävissä huomioitavat asiat	57
7	Ohjesäännön soveltaminen kansainvälisissä operaatioissa	58
LIITE 1	Puhutteluesimerkkejä	59
LIITE 2	Hiukset (esimerkki)	60
LIITE 3	Uskonnonharjoittamisen erityiskysymyksiä	61
LIITE 4	Terveydenhuolto	62

Johdanto

Yleinen palvelusohjesääntö antaa yhtenäiset käyttäytymis- ja toimintamallit Puolustusvoimien sotilashenkilöstölle. Ohjesääntö rakentuu suomalaisille sotilasperinteille ja tukee Puolustusvoimien arvopohjaa. Aiemmin Yleiseen palvelusohjesääntöön sisältyneet ohjeistukset sotilaallisista tilaisuuksista ja lippujen käytöstä on eriytetty Sotilaallisten tilaisuuksien oppaaseen.

Yleinen palvelusohjesääntö perustuu lainsäädäntöön, erityisesti asevelvollisuuslain 57 §:ään (1438/2007). Ohjesäännössä on perusteet Puolustusvoimien henkilöstörakenteesta, palvelumääräyksistä, hallintoyksikön järjestelyistä, turvallisuustoiminnasta ja terveydenhuollosta. Yleisessä palvelusohjesäännössä määrätään asevelvollisen asevelvollisuuslaissa tarkoitetun palvelusvelvollisuuden ja paikallaolovelvollisuuden tarkemmasta sisällöstä.

Yleinen palvelusohjesääntö annetaan sotilaskäskynä, ja se koskee Puolustusvoimien sotilashenkilöstöä. Puolustusvoimain komentajan toimivalta Yleisen palvelusohjesäännön antamiseen perustuu Puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 33 §:n 1 momenttiin.

Suomen sotilaallinen liittoutuminen on huomioitu ohjesäännössä. Yleistä palvelusohjesääntöä noudatetaan kotimaan tehtävissä, yhteistoiminnassa liittolaisten kanssa ja kansainvälisissä tehtävissä tarvittaessa soveltaen sekä soveltuvin osin kriisinhallintatehtävissä. Yleisen palvelusohjesäännön periaatteita noudatetaan myös sodan aikana.

1 Sotilaan asema

1. Perustuslaissa on määritetty jokaisen Suomen kansalaisen maanpuolustusvelvollisuus.¹ Asevelvollisuuslain mukaan jokainen miespuolinen Suomen kansalainen on asevelvollinen.² Naisten vapaaehtoinen asepalvelus rinnastetaan laissa erikseen säädettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta asevelvollisuuslaissa säädettyyn asevelvollisuuteen.³
2. Sotilaan tulee säilyttää kaikissa oloissa oma ja joukkonsa maine, arvostus ja kunnia tahrattomana sekä tunnollisesti suorittaa hänelle kuuluvat tehtävät. Sotilaalla tarkoitetaan henkilöitä, jotka on määritelty Rikoslain 45 luvun pykälässä 27.
3. Ammattisotilaan tulee ylläpitää virkatehtäviensä edellyttämiä sotilaan perustaitoja ja kuntoa.⁴ Ammattisotilaan on virkatehtävissään ja yksityiselämässään käyttäytyttävä siten, ettei hän menettele tavalla, joka on omiaan vaarantamaan luottamusta Puolustusvoimille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon.⁵
4. Sotilaan on pyrittävä parhaansa mukaan omaksuma koulutuksessa opitut tiedot ja taidot sekä asevelvollisuuslaissa ja naisten vapaaehtoisesta asepalvelusta koskevassa laissa tarkoitetussa palveluksessa ylläpitämään osaamistaan ja toimintakykyään.
5. Sotilaallisella kurilla tarkoitetaan annettujen käskyjen ja määräysten täsmällistä noudattamista. Sotilaallinen kuri perustuu hierarkiaan, sääntöihin, velvollisuuksiin ja yhteiseen tahtoon, joilla varmistetaan tehokas toiminta ja hyvä järjestys Puolustusvoimissa.
6. Sotilaan on käyttäytyttävä palveluksessa ja sen ulkopuolella asemansa mukaisesti esimiehiä, vertaisia, alaisia sekä siviiliväestöä kohtaan. Sotilaan on esiinnyttävä hyvien tapojen mukaisesti ja käyttäytyttävä reippaasti, ryhdikkäästi sekä asiallisesti tilanteeseen sopivalla tavalla.
7. Sotilaan on oltava kuuliainen esimiestään kohtaan ja täsmällisesti täytettävä esimiehen antamat lailliset käskyt ja määräykset.
8. Sotilaan on edistettävä omalla käyttäytymisellään ja toiminnallaan nuorempien palvelustovereiden ja työntekijöiden sopeutumista sekä palvelukseen että työelämään ja tuettava heidän oppimistaan.

1 Suomen perustuslaki 127 §

2 Asevelvollisuuslaki 2 §

3 Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta 1 §

4 Laki Puolustusvoimista 43 §

5 Laki Puolustusvoimista 42 §

9. Sotilas ei saa esiintyä ilmeisen päihtyneenä julkisella paikalla, julkisessa tilaisuudessa tai sotilasalueella.

Sotilaan on vältettävä tarpeetonta epäasiallista kielenkäyttöä. Tarpeeton, jatkuva ja tilanteeseen sopimaton kiroilu sekä epäasiallinen ja säädytön puhetapa on kielletty. Epäasiallisena puhetapana pidetään henkilöön taikka henkilöryhmään kohdistuvaa loukkaavaa taikka valheellista kielenkäyttöä, joka voi aiheuttaa vahinkoa, kärsimystä taikka halveksuntaa. Säädyttömänä puhetapana pidetään kaikkea epätoivottua ja tilanteeseen sopimatonta seksuaalissävytteistä puhetta taikka vihjailua.

10. Sotilaan palvelukseen liittyy salassa pidettäviä asioita, jotka vaativat ehdotonta vaitiolovelvollisuuden noudattamista ja valppautta estää niiden joutumista asiaankuulumattomien tietoon. Salassapito- ja vaitiolovelvollisuuden kesto on asiakohtainen, ja se perustuu viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin.

11. Sotilas on velvollinen hoitamaan, käyttämään ja säilyttämään huolellisesti sekä annettujen käskyjen ja määräysten mukaisesti kaikkea omaan tai joukon käyttöön annettua valtion materiaalia ja muuta omaisuutta.

12. Sotilas ei saa ottaa vastaan lahjuksia. Pääesikunta määrittää erikseen virkatoiminnan kannalta hyväksyttävien ja kiellettyjen etuisuuksien arviointiperusteet

13. Sotilas palvelee poliittisesta ja uskonnollisesta kannastaan riippumatta Suomea ja Suomen kansaa. Kansainvälisissä- ja kriisinhallintatehtävissä edellä mainitusta poiketen tai sitä täydentäen palvelee kansainvälistä organisaatiota.

14. Sotilas on velvollinen noudattamaan sodan oikeussääntöjä, turvallisuusmääräyksiä ja voimankäytösääntöjä sekä niistä erikseen annettuja määräyksiä.

15. Laki suojaa sotilasta esimiesten käskyvallan väärinkäytöltä, epäoikeudenmukaiselta kohtelulta, loukkauksilta ja aiheettomilta syytöksiltä. Sotilaalla on oikeus lain ja hyvien tapojen mukaiseen, asialliseen, oikeudenmukaiseen ja ihmisarvoiseen kohteluun. Vääränä pitämästään menettelystä sotilaalla on oikeus hakea oikeusturvaa ylemmältä esimieheltä tai eduskunnan oikeusasiamieheltä ottamalla asia esille heidän kanssaan tai tekemällä kantelun. Kantelun tekeminen ei kuitenkaan vapauta sotilasta palvelusvelvollisuksien täyttämistä.

Asevelvolliselle tarjotaan tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset lähtökohdat suorittaa palvelus riippumatta hänen iästään, alkuperästään, kielestään, uskonnostaan, vakaumuksestaan, mielipiteestään, terveydentilastaan mukaan luettuna vammaisuus, sukupuolestaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä.

2 Puolustusvoimien henkilöstö

2.1 Henkilöstön jaotus

16. Puolustusvoimien henkilöstöön kuuluu sotilashenkilöstöä ja siviilihenkilöstöä.

17. Sotilashenkilöstöön kuuluvat

- ammattisotilaat
- kadetit
- varusmiehet⁶ ja reserviläiset⁷
- sotilaallisen kriisinhallinnan sotilastehtävissä palvelevat.

18. Ammattisotilaat ja kadetit ovat kantahenkilökuntaa.

Ammattisotilaalla tarkoitetaan sotilasvirassa palvelevaa sekä henkilöä, joka on nimitetty Puolustusvoimissa määräaikaiseen virkasuhteeseen määrättyinä sotilastehtävään.

Kadetti on opiskelija, joka ei ole virka- eikä palvelussuhteessa Puolustusvoimiin. Kadetin opiskelun aikaisista oikeuksista ja velvollisuuksista on säädetty laissa Maanpuolustuskorkeakoulusta.

2.2 Sotilaat, sotilasarvot ja sotilaallinen arvojärjestys

19. Sotilashenkilöstö jaetaan päällystään, alipäällystään ja miehistöön.

2.2.1 Päällystö

20. Päällystään kuuluvat

- upseerit
- erikoisupseerit
- opistoupseerit
- kadetit.

21. Upseerien sotilasarvot arvojärjestyksessä alimmasta ylimpään ovat

- vänrikki, aliluutnantti
- luutnantti
- yliluutnantti
- kapteeni, kapteeniluutnantti

⁶ Naisten vapaaehtoinen asepalvelus rinnastetaan laissa erikseen säädettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta asevelvollisuuslaisissa säädettyyn asevelvollisuuteen.

⁷ Palvelukseen käsketyt reserviläiset siitä hetkestä lähtien, kun he ovat saapuneet tai heidän viimeistään olisi tulut saapua palvelukseen siihen asti, kun heidät on kotiutettu ja he ovat poistuneet palveluspaikastaan.

- majuri, komentajakapteeni
- everstiluutnantti, komentaja
- eversti, kommodori
- prikaatikenraali, lippueamiraali
- kenraalimajuri, kontra-amiraali
- kenraaliluutnantti, vara-amiraali
- kenraali, amiraali.

22. Erikoisupseerin sotilasarvoihin liitetään toimialaa osoittava etuliite insinööri-, lääkin-
tä-, teknikko-, farmasia-, eläinlääkintä- tai musiikki-, esimerkiksi insinöörimajuri.

Erikoisupseereina palvelevien sotilaspappien palvelusarvot alimmasta ylimpään ovat

- sotilaspastori (rinnastetaan kapteeniin, kapteeniluutnanttiin)
- kenttärovasti (rinnastetaan everstiluutnanttiin, komentajaan)
- kenttäpiispa (rinnastetaan prikaatikenraaliin, lippueamiraaliin).

23. Sotilasprofessorit palvelevat sotilasvirassa, ovat upseerin sotilasarvossa ja käyttävät sotilaspukua.

24. Päälystön tehtäviin määrättäville reservin aliupseereille, miehistöön kuuluville ja va-
rusmiespalvelusta tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittamattomille voidaan
tehtävän niin vaatiessa antaa sotilasvirkamiehen palvelusarvo.⁸

25. Opistoupseerien sotilasarvot alimmasta ylimpään ovat

- luutnantti
- yliluutnantti
- kapteeni, kapteeniluutnantti.

26. Kadettien palvelusarvot keskinäisessä arvojärjestyksessä alimmasta ylimpään ovat

- kadetti
- kadettialikersantti
- kadettikersantti
- kadettilylikersantti
- kadettiväepeli, kadettipursimies.

Vanhemman vuosikurssin kadetti on aina nuoremman vuosikurssin kadettia vanhempi.
Kadetit rinnastetaan kadettiarvostaan riippumatta värikkiin tai aliluutnanttiin.

⁸ 3. luokan palvelusarvo (rinnastetaan yliluutnanttiin) annetaan ylempään korkeakoulututkinnon
(ylempi korkeakouluaste) suorittaneille.

2. luokan palvelusarvo (rinnastetaan luutnanttiin) annetaan alemman korkeakoulututkinnon
(alempi korkeakouluaste) suorittaneille.

1. luokan palvelusarvo (rinnastetaan ylikersanttiin) voidaan antaa muun koulutuksen tai tutkinnon
(alin korkea-aste, keskiaste ja perusaste) suorittaneille.

2.2.2 Alipäällystö

27. Alipäällystöön kuuluvat

- aliupseerit
- varusmiespalveluksessa olevat upseerikokelaat, upseerioppilaat, kersantit ja alikersantit.

28. Aliupseerien sotilas- ja palvelusarvot alimmasta ylimpään ovat

- alikersantti⁹
- kersantti
- ylikersantti
- vääpeli, pursimies
- ylivääpeli, ylipursimies
- sotilasmestari.

Ammattisotilaisiin kuuluvilla aliupseereilla edellä mainitut arvot ovat palvelusarvoja reservin sotilasarvosta riippumatta. Alimpana arvona käytetään sotilasammattihenkilön palvelusarvoa. Sotilasammattihenkilön palvelusarvoa käyttävät henkilöt, jotka eivät ole saaneet reservin aliupseerin koulutusta.

29. Sopimussotilaita ovat varusmiespalveluksen jälkeen määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitetyt ja sotilastehtävään määrätty henkilöt. Sopimussotilaat kuuluvat sotilaskoulutuksensa mukaan päällystöön, alipäällystöön tai miehistöön. Sopimussotilaat käyttävät reservin sotilasarvoaan lukuun ottamatta alikersantteja, joiden määräaikaisuuden ajaksi palvelusarvoksi määrätään kersantti.

30. Reserviupseerikurssin oppilaan arvo on upseerioppilas, joka rinnastetaan alikersantin sotilasarvoon. Reserviupseerikurssin suorittaneen arvo on upseerikokelas, joka rinnastetaan kersantin sotilasarvoon, kunnes hänet ylennetään upseeriksi reservissä. Upseerikokelas on varusmieskersanttia vanhempi.

Puolustusvoimien viroissa palvelevat ammattisotilaat ovat aina varusmiehiä vanhempia sotilas- ja palvelusarvostaan riippumatta. Sotilasmestarin ja ylivääpelin/ylipursimiehen sotilasarvossa palvelevat ammattialiupseerit ovat vanhempia kuin vänrikki/aliluutnantti ja kadetti.

⁹ Ei ammattisotilaiden arvo.

2.2.3 Miehistö

31. Miehistöön kuuluvat kaikki muut sotilaat, jotka eivät kuulu päällystöön tai alipäällystöön.

32. Miehistön sotilasarvot ovat

- sotamies, matruusi, rajajääkäri (RVL)
- korpraali, ylimatruusi, ylijääkäri (RVL).

Kriisinhallintapalveluksessa palvelevien sotilasarvot ja palvelusarvot voivat poiketa edellä esitetystä jaoista päällystöön, alipäällystön ja miehistön osalta.

Miehistöön kuuluvan aliupseerikurssin oppilaan arvo on aliupseerioppilas, joka rinnastetaan korpraalin sotilasarvoon.

33. Reservissä miehistöön kuuluva, joka ei ole saanut reservin aliupseerin koulutusta, voidaan palveluksessa osoitetusta valmiudesta aliupseerin tehtävään ylentää alikersantiksi. Esimiestehtävässä kriisinhallintajoukoissa tai Puolustusvoimissa aliupseerin virassa toiminut ja tehtävään sopivaksi osoittautunut voidaan reservissä ylentää kersantiksi. Aliupseerin virassa palveleville, jotka eivät ole suorittaneet asepalvelusta, voidaan antaa enintään sotilasmestarin palvelusarvo.

34. Varusmiehestä käytetään palvelusaikansa alussa nimitystä alokas. Joukko-osaston komentaja nimittää alokkaat sotamiehiksi tai matruuseiksi alokasjaksolla. Sotamiehestä voidaan käyttää puolustushaara- tai aselajikohtaisia arvoja, esimerkiksi jääkäri, tykkimies, pioneeri, viestimies, autosotamies tai lentosotamies. Edellä lueteltujen arvojen asemasta voidaan joukko-osaston komentajan nimityspäätöksen mukaisesti käyttää joukkokohtaisia arvoja, esimerkiksi kaartinjääkäri, panssarimies, panssarijääkäri, rakuuna tai rannikkojääkäri.

2.3 Lyhenteet, etuliite ja tieteellinen jatkokoulutus

35. Vakinaisesta tai määräaikaisesta palveluksesta eronneen sotilaan sotilas- ja palvelusarvojen jäljessä käytetään lyhennettä evp (eronnut vakinaisesta palveluksesta). Evp-lyhenteen käyttöoikeus edellyttää, että sotilas on ollut nimitettynä vakituiseen tai määräaikaiseen sotilasvirkaan.

Sotilaasta, joka ei ole palvellut Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen virassa, käytetään sotilasarvon jäljessä lyhennettä res (reservissä, reservin sotilasarvo). Sopimussotilaasta, joka on eronnut vakinaisesta palveluksesta, käytetään sotilasarvon jäljessä lyhennettä res (reservissä, reservin sotilasarvo).

36. Yleisesikuntaupseeri voi käyttää tutkintoaan tai täydennyskoulutustaan osoittavaa yleisesikunta-etuliitettä sotilasarvonsa edessä, esimerkiksi yleisesikuntaeversti. Etuliitettä ei käytetä asiakirjojen allekirjoituksissa.

37. Sotilas voi käyttää tieteellisen jatkokoulutuksen tutkintoa osoittavaa merkintää sotilasarvonsa jäljessä, esimerkiksi everstiluutnantti, sotatieteiden tohtori. Oppiarvoa ei käytetä asiakirjojen allekirjoituksissa.

3 Palvelusmääräykset

38. Puolustusvoimien sisäinen järjestys on sotilaallinen. Sotilaallinen järjestys tarkoittaa selviä johtosuhteita ja toimintatapoja, sotilaskuria sekä palvelusmääräysten ja yleisesti hyväksytyjen käyttäytymistapojen noudattamista.

3.1 Komento- ja toimialatie

39. Kaikkien palvelustehtävissä laadittavien kirjallisten ja suullisten käskyjen, ohjeiden, määräysten, lausuntojen ja muistioiden pitää olla selviä ja täsmällisiä. Edellä mainitut lähetään yleensä komentotietä.

40. Komentotie kulkee eri johtoportaiden tai suoranaisten esimiesten kautta sille esimiehelle tai käskynalaiselle, jota asia koskee tai jolle asian ratkaisuvalta kuuluu.

41. Toimialatie kulkee komentoteitse hyväksytyyn toimivallan puitteissa puolustushaaran, aselajin tai toimialan sisällä suoraan sille johtoportaalalle, laitokselle tai henkilölle, jota asia koskee. Alaisen on ilmoitettava merkittävistä toimialateitse ohjautuvista asioista esimiehelle tai toimiala tiedottaa suoraan esimiehelle.

42. Tilanteen vaatiessa komentotiestä voidaan poiketa. Johtoportaat voidaan poikkeuksellisesti ohittaa ja antaa kohdan 39 mukaiset käskyt, ohjeet, määräykset, lausunnot ja muistiot sille, jota asia välittömästi koskee. Antaja on tällöin velvollinen ensi tilassa ilmoittamaan toimenpiteestään asianomaisille johtoportaille tai esimiehille.

43. Jokaisella sotilaalla on oikeus kääntyä henkilökohtaisissa palvelusasioissa ja yksityisasioiden sen esimiehen tai sotilasviranomaisen puoleen, jolla on ratkaisuvalta asiassa. Sotilas- tai siviiliviranomaiselle tarkoitetut kirjeet tai sähköpostit tulee osoittaa suoraan vastaanottajalle, joka vastaa siitä, että tarvittaessa kirje tai sähköposti tulee kirjattua vastaanotetuksi.

3.2 Käskyvaltasuhteet

44. Käskyvallaksi sanotaan oikeutta antaa toista henkilöä velvoittavia käskyjä ja määräyksiä. Käskyvalta on pysyvä tai tilapäinen.

Pysyvä käskyvalta on jokaisella, jolla Puolustusvoimien kokoonpanon ja johtosuhteiden sekä tämän ohjesäännön tai Puolustusvoimien toimintaa käsittelevien säädösten mukaan on esimiesasema. Tilapäinen käskyvalta perustuu esimiehen antamaan käskyyn, tähän ohjesääntöön tai Puolustusvoimien toimintaa koskeviin säädöksiin.

45. Esimies on jokainen, jolla on käskyvalta toiseen Puolustusvoimien palveluksessa olevaan sotilaaseen. Sotilas, joka kuuluu toisen käskyvaltaan, on tämän käskynalainen.

46. Sotilaan suoranaisella esimiehellä tarkoitetaan Puolustusvoimien vahvistetun johtamis- ja hallintorakenteen mukaisessa linjaorganisaatiossa suoraan kyseisen sotilaan yläpuolella olevaa sotilasta tai siviiliä.

47. Esimiesasemassa oleva on sotilas- tai palvelusarvostaan riippumatta alaistaan vanhempi. Samassa tai rinnasteisessa sotilasarvossa olevien keskinäinen arvojärjestys määräytyy ylentämisajankohdan perusteella. Jos ylentämisajankohta on sama, arvojärjestyksen ratkaisee edellinen ylentämisajankohta. Samassa palvelusarvossa olevien keskinäinen arvojärjestys määräytyy palvelusarvon antamisajankohdan mukaan. Samassa sotilas- ja palvelusarvossa olevien keskinäinen arvojärjestys määräytyy sotilasarvon perusteella. Aliupseerin viroissa palvelevien keskinäinen arvojärjestys määräytyy palvelusarvon antamisajankohdan mukaan.

48. Ryhmänjohtajalla on sotilasarvoon katsomatta pysyvä käskyvalta ryhmänsä sotilaisiin. Miehistöön kuuluva sotilas, jolle esimiehen käskyllä tai määräyksellä on annettu tilapäinen käskyvalta, on käskyvaltaansa annetun miehistön esimies ainoastaan palvelusasioissa.

49. Käskyvaltasuhde on voimassa palveluksessa ja palvelusasioissa myös palveluksen ulkopuolella sinä aikana, jolloin asianomaiset ovat palvelussuhteessa Puolustusvoimiin.

50. Sotilaallisen käskyvallan käyttöä vaativassa tilanteessa jokaisella sotilaalla on sekä oikeus että velvollisuus toimia itseään nuoremman sotilaan esimiehenä, jos sotilaan suoranainen esimies ei ole läsnä.

51. Jos sotilas rikkoo järjestystä tai sotilaallista kuria tai käyttäytyy muuten sopimattomasti tai vaaraa aiheuttaen, on jokaisella sotilaalla oikeus ja sotilasarvossa vanhemmalla sotilaalla sekä esimiehellä lisäksi velvollisuus huomauttaa siitä asianomaiselle ja ryhtyä asian vaatimiin lainmukaisiin toimenpiteisiin. Jos asia vaatii oikeudellisia toimenpiteitä eikä rikkeeseen puuttuneella sotilaalla ole tarpeellista kurinpitovaltaa, hänen on ilmoitettava asiasta toimivaltaiselle kurinpitoesimiehelle.

52. Sotilasopetuslaitoksissa opiskelijoiden keskinäiset käskyvaltasuhteet määrätään erikseen.

53. Käskyvaltasuhteet ovat voimassa myös silloin, kun asianomaiset eivät ole sotilaspuvussa. Siviilipukuisen sotilasesimiehen on tarvittaessa osoitettava virka-asemansa Puolustusvoimien henkilötodistuksella.

54. Jos päällikkö tai hänen sijaiskseen määrätty on estynyt hoitamasta tehtäviään, päällikkönä toimii arvojärjestyksen mukaan sotilas- tai palvelusarvossa seuraavaksi vanhin sotilas, ellei siitä ole toisin määrätty. Kurinpito- ja hallintoasioissa toimivallan siirtymisen tulee perustua asianmukaisesti annettuun sijaisuusmääräykseen tai työjärjestykseen. Päällikkyyden siirtymisestä on ilmoitettava lähimmälle suoranaiselle esimiehelle. Ellei käskyvaltaa ole voitu luovuttaa edellä mainitulla tavalla, on vanhimman tai esimiesasemaan määrätyn otettava päällikkyyden heti ja ilmoitettava toimenpiteestään viipymättä suoranaiselle esimiehelleen ja uusille käskynalaisilleen.

55. Kun sotilas käsketään varsinaisten palvelustehtäviensä ohella suorittamaan jotakin muuta tehtävää, kyseisessä tehtävässä hänen esimiehenään on se henkilö, jonka käskyvaltaan tehtävä kuuluu. Kaikessa muussa hän on suoranaisten esimiestensä alainen.

56. Jos yhteistä tehtävää suorittaville sotilaille ei ole määrätty esimiestä tai suoranaisten esimies on estynyt hoitamasta tehtäviään, arvojärjestyksessä vanhin on muiden esimies.

3.3 Esimies

57. Esimiehen on oltava alaisiaan kohtaan oikeudenmukainen ja kohdeltava heitä yhdenvertaisesti. Hänen tulee huolehtia heidän hyvinvoinnistaan, hankkia tietoja heidän toiveistaan, ohjata ja neuvoa heitä sekä pyrkiä olemaan heille hyvänä ja kannustavana esimerkinä. Tehtävissään hyvin suoriutuneita tulee kiittää ja tarvittaessa palkita.

58. Esimiehen tehtävänä on määrätietoisesti ylläpitää kuria ja sotilaallista järjestystä sekä kaikin tavoin edistää niiden noudattamista. Jos kuria rikotaan, yritetään rikkoa tai horjuttetaan, hänen on ryhdyttävä asian vaatimiin lainmukaisiin toimenpiteisiin. Kurinpitoesimiehistä ja heidän toimivallastaan on säädetty erikseen.

59. Esimiehen on huolehdittava alaisistaan, heidän oikeuksistaan ja hyvinvoinnistaan, annettava tunnustusta sekä kannustaen ja neuvoen pidettävä yllä palvelusmotivaatiota.

60. Sotilas on sotilaskäskyasioissa esimiehensä alainen. Ennen kuin esimies antaa sotilaskäskyn, hänen on harkittava sen lainmukaisuus, soveltuvuus ja toteuttamiskelpoisuus. Varmistuaakseen siitä, että käskynalainen on ymmärtänyt annetun käskyn oikein, esimies voi vaatia käskyn tai sen osan toistettavaksi. Hän on velvollinen valvomaan antamansa käskyn noudattamista ja vastuussa käskyn seurauksista.

61. Esimiehen tulee välittömästi puuttua käskynalaisen tekemiin rikkomuksiin ja laiminlyönteihin. Puuttuminen on tehtävä asiallisesti ja loukkaamatta alaisen asemaa, ihmisarvoa ja kunniaa. Puuttuminen ei yleensä saa tapahtua muiden läsnä ollessa.

62. Esimiesaseman väärinkäyttö, samoin kuin voimassa olevien määräysten ja hyvien tapojen vastaisten sekä tasa-arvoa tai yhdenvertaisuutta loukkaavien menettelytapojen käyttäminen, on kiellettyä.

63. Esimiesaseman väärinkäyttämiseen syyllistyy esimies, joka käskyvaltaa väärinkäyttäen aiheuttaa käskynalaiselle sellaista kärsimystä tai sellaista vaaraa hänen terveydelleen, joka ei ole palveluksen kannalta tarpeellista, taikka kohtelee häntä nöyryyttävällä tavalla tai joka kurinpitoesimiehenä määrää kurinpitorangeistuksen henkilölle, jonka tietää syyttömäksi. Esimiesaseman väärinkäyttöön syyllistyy myös se, joka teettää käskynalaisella palvelukseen tai koulutukseen kuulumatonta työtä.¹⁰

64. Ollessaan velvollinen puuttumaan häiriötilanteeseen tai käskynalaisen rikkomukseen esimiehen on ryhdyttävä sellaisiin tilanteen ja asian edellyttämiin toimenpiteisiin, joita voidaan pitää tarkoituksenmukaisina.

65. Esimies ei saa käyttää esimiesasemaansa eikä käskyvaltaansa saavuttaakseen henkilökohtaista taloudellista hyötyä. Hän ei saa pyytää eikä ottaa lahjaa, lainaa tai lainan takauksena palveluksessa olevilta asevelvollisilta eikä muilta henkilöiltä, joiden suoranainen esimies hän on.

66. Virka- tai palvelussuhteen päättyessä, henkilökohtaisina merkki- ja juhlapäivinä tai vastaavissa tapauksissa esimies voi kuitenkin ottaa vastaan myös käskynalaisiltaan yleisen tavan mukaisia lahjoja ja käskynalaiset saavat sellaisia antaa.

3.4 Käskynalainen

67. Käskynalaisen on osoitettava esimiehelleen arvonantoa, kuuliaisuutta ja huomaavaisuutta sekä käyttäydyttävä häntä kohtaan avoimesti ja sotilaallisen ryhdikkäästi. Myös niiden, jotka eivät ole esimies- ja käskynalaisuussuhteessa toisiinsa, on noudatettava huomaavaisia ja kohteliaita käytöstapoja keskenään.

68. Käskynalaisen on täytettävä esimiehen hänelle antamat käskyt täsmällisesti. Jos käskyn laillisuus on alaisen mielestä epäselvä, hän voi oikeusturvansa vuoksi pyytää käskyn kirjallisena. Jos esimiehen antama käsky on sellainen, että käskynalainen joutuisi selvästi rikkomaan lakia tai palvelusvelvollisuuttaan, hänen on ilmoitettava siitä käskynantajalle. Jos esimies siitä huolimatta toistaa käskynsä, käskynalaisen on kieltäydyttävä täyttämästä sitä. Käskynalaisen on viipymättä ilmoitettava kieltäytymisestä lähimmälle suoranaselle esimiehelleen. Jos käskynantaja on hänen lähin suoranainen esimiehensä, ilmoitus on tehtävä käskynantajan esimiehelle.

69. Käskynalaisen on vaadittaessa toistettava esimiehen antama tehtävä, käsky tai sen osa. Tehtävän suorittamisesta on ilmoitettava, jos siitä on erikseen käsketty. Jos tehtävä

¹⁰ Rikoslaki 45 luku 16 §

tai käsky on jäänyt suorittamatta tai on nähtävissä, ettei sitä pystytä toteuttamaan annetussa määräajassa, on siitä välittömästi ilmoitettava tehtävän- tai käskynantajalle.

70. Jos tehtävää tai käskyä ei voida olosuhteiden muuttumisen takia tai muista syistä täyttää täysin esimiehen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti, on se kuitenkin täytettävä siten, että esimiehen antaman käskyn tarkoitus saavutetaan niin hyvin kuin mahdollista. Tästä on ilmoitettava käskyn antaneelle esimiehelle välittömästi.

71. Jos käskyä tai palvelustehtävää täytettäessä toinen esimies antaa käskyn, joka estää edellisen käskyn suorittamisen tai viivästyttää sitä, on tästä ilmoitettava uuden käskynantajalle. Jos hän siitä huolimatta pysyy käskyssään, on käskynalaisen toteutettava käsky ja vasta sen jälkeen suoritettava aiemmin annettu käsky. Jälkimmäisen käskynantajan on ilmoitettava asiasta aikaisemman käskyn antaneelle esimiehelle. Vastuu ensin annetun käskyn täyttämisen muuttumisesta tai viivästyttämisestä on jälkimmäisen käskyn antaneella esimiehellä. Käskynalaisen pyynnöstä jälkimmäinen tehtävä on annettava kirjallisesti.

72. Käskynalainen ei saa ottaa lahjaa tai lainaa suoranaiselta esimieheltään. Hän ei saa tarjota eikä antaa lahjaa, lainaa tai lainan takausta suoranaiselle esimiehelleen eikä palveluksessa olevana asevelvollisena kantahenkilökuntaan kuuluvalle. Tässä yhteydessä on otettava huomioon kohdan 66 tarkennus.

3.5 Tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja epäasiallinen käytös

73. Jokaisella on oikeus tasa-arvoiseen, yhdenvertaiseen ja syrjimättömään kohteluun. Koko henkilöstön vastuulla on huolehtia siitä, että ketään ei aseteta perusteettomasti muihin nähden eriarvoiseen asemaan. Sukupuoli tai muu henkilöön liittyvä syy ei saa aiheuttaa syrjivää kohtelua. Jokainen on velvollinen puuttumaan eriarvoiseen ja epäasialliseen kohteluun tai tuomaan asia esimiesten tietoon.

74. Syrjintä on kiellettyä.

Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.¹¹

Syrjintää on, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.¹² Syrjintää on myös, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste

¹¹ Yhdenvertaisuuslaki 8 §

¹² Yhdenvertaisuuslaki 10 §

tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.¹³ Syrjintää on myös käsky tai ohjeet syrjiä.¹⁴

Erlainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin ja sillä muutoin on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteiden saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia.¹⁵

75. Epäasialliseksi kohteluksi määritellään seksuaalinen häirintä ja häirintä sukupuolen tai muun kohdassa 74 esitetyn henkilöön liittyvän syyn perusteella, kiusaaminen työssä tai palveluksessa sekä simputus palveluksessa. Sukupuoli tai muu henkilöön liittyvä asiaan vaikuttamaton syy ei saa estää henkilön mahdollisuuksia edetä uralla tai palveluksessa, kehittää osaamistaan ja toimintakykyään sekä käyttää lomiamia tai perhevapaita.

76. Sotilaille on taattava yhdenvertainen kohtelu palvelusjärjestelyissä, koulutusvalinnoissa ja erityisesti lomiamia, vapaita ja vapaa-aikaa koskevilla käytännöillä.

77. Henkilön tai henkilöstöryhmän tarkoituksellinen loukkaaminen tai vihamielisen ja loukkaavan ilmapiirin luominen on kiellettyä.

78. Kaikenlainen seksuaalinen, sukupuoleen tai muuhun syrjintäperusteeseen perustuva häirintä, kiusaaminen ja simputus ovat kiellettyjä. Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.¹⁶ Sukupuolinen huomio muuttuu häirinnäksi, jos sitä jatketaan, vaikka kohteeksi joutunut ilmoittaa pitävänsä sitä loukkaavana tai vastenmielisenä.

Sukupuoleen perustuvalla häirinnällä tarkoitetaan henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei-toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista ja jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan tämän henkistä tai fyysistä koskemattomuutta ja jolla luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.¹⁷

Muuhun syrjintäperusteeseen liittyvällä häirinnällä tarkoitetaan henkilön tai ihmisryhmän ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaavaa käyttäytymistä, kun loukkaava käyttäytyminen liittyy ikään, alkuperään, kansalaisuuteen, kieleen, uskontoon, vakuumukseen, mielipiteeseen, poliittiseen toimintaan, ammattiyhdistystoimintaan, perhesuhteisiin, terveydentilaan, vammaisuuteen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai muuhun

¹³ Yhdenvertaisuuslaki 13 §

¹⁴ Yhdenvertaisuuslaki 8 §

¹⁵ Yhdenvertaisuuslaki 11 §

¹⁶ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 7 §

¹⁷ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 7 §

henkilöön liittyvän syyhyn ja käyttäytymisellä luodaan mainitun syyn vuoksi henkilöä tai ihmisryhmää halventava tai nöyryyttävä taikka niitä kohtaan uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri.¹⁸

Kiusaaminen on kiusaajan kohdehenkilöön tarkoituksellisesti suuntaamia henkisiä tai fyysisiä toimenpiteitä, joiden tavoitteena on pahan olon tuottaminen.

Simputus on sellaista esimiesaseman väärinkäytön tunnusmerkistön¹⁹ täyttävää menettelyä, jossa alaiselle pyritään tietoisesti tai harkiten tuottamaan sellaista henkistä tai ruumiillista kärsimystä, joka ei luonteeltaan liity tilanteen vaatimaan palvelukseen. Simputus on tarkoituksellista alaisen ihmisarvon ja lakisääteisten oikeuksien loukkaamista esimiesaseman sotilaallisen käskyvallan avulla. Simputusta ei ole sotilaskoulutuksen vaatimusten ja koulutussuunnitelmien mukainen, viikko- tai päiväohjelmassa käsketty henkisesti ja/tai fyysisesti kuormittava koulutus.

79. Mikäli esimiehen tietoon tulee palveluksessa tapahtuvaa syrjivää tai epäasiallista käyttäytymistä, hänen velvollisuutensa on puuttua siihen. Sotilas on aina vastuussa siitä, ettei itse käyttydy tai yllytä muita käyttäytymään syrjivästi tai epäasiallisesti.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä epäasiallisen käyttäytymisen ehkäisy ja käsittely käsketään erikseen Pääesikunnan määräyksissä ja ohjeissa.

3.5.1 Sotilaiden kanssakäyminen palveluksessa

80. Sotilaiden on noudatettava keskinäisessä kanssakäymisessä yleisiä hyviä tapoja sekä käyttäydyttävä kaikkia sukupuolia kohtaan asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Keskinäisellä kanssakäymisellä ei saa vahingoittaa kotimaassa eikä ulkomailla joukkoon kohdistuvaa luottamusta, uskottavuutta tai yhteishenkeä.

81. Sotilaiden hellyydenosoitukset ja seksuaalinen kanssakäyminen palveluksessa ja kasarmialueella²⁰ on kiellettyä. Mikäli majoitustilat on järjestetty sukupuolet erottelevasti, eri sukupuolen majoitustiloihin ei saa mennä hiljaisuuden jälkeen, elleivät käsketyt virkattai palvelustehtävät sitä edellytä. Vieraidensa kanssa varusmiehen on noudatettava kasarmialueella luontevia käyttäytymistapoja.

82. Kriisinhallintatehtävissä ja ulkomaan operaatioissa on laadittava operaatiokohtaiset ohjeet sotilaiden kanssakäymisestä palveluksessa sekä paikallisväestön kanssa. Ohjeissa on otettava huomioon paikalliset ja kulttuuriset erityispiirteet.

¹⁸ Yhdenvertaisuuslaki 14 § 1 mom

¹⁹ Esimiesaseman väärinkäyttämisen tunnusmerkistö on kohdassa 63.

²⁰ Kasarmialueella ei tarkoiteta varuskunta-alueella sijaitsevia palkatun henkilöstön palvelussuhdeasuntoja.

3.6 Pukeutuminen ja siisteys

83. Sotilaspuvussa esiintyessään sotilaan on pukeuduttava sotilas- ja virkapukumääräyksen mukaisesti. Pukineiden tulee olla ehjiä, puhtaita ja sopivan kokoisia. Silitettävien vaatteiden tulee olla silitettyjä ja nahkakenkien kiillotettuja. Siviilivaatteita voidaan käyttää omalla vastuulla, mutta ne eivät saa näkyä sotilasvaatetuksen alta. Sotilaan on huolehdittava henkilökohtaisesta hygieniastaan.

Asevelvollisten tunnuslevyä käytetään yleensä palveluksessa, ja sen muusta käytöstä käsketään erikseen. Kriisinhallintatehtävissä ja poikkeusoloissa tunnuslevy on käytettävä aina, ellei tehtävän luonne muuta edellytä.

84. Sotilaspuvussa ulkona liikuttaessa on käytettävä päähinettä. Ilman päähinettä voidaan sotilaspuvussa esiintyä ulkona hetkellisesti, kun jokin tilanne tai tehtävä sitä erityisesti vaatii. Muiden kuin sotilaspäähineiden käyttöoikeuden anominen käsitellään kohdassa 86.

85. Kasvojen on oltava sileäksi ajeltuja, sotilaspuvun kanssa parta ja viikset eivät ole sallittuja. Pulisonkien alaraja ei saa ulottua korvakäytävän yläreunan alapuolelle. Poikkeaminen parran ja viiksien kiellosta lääketieteellisin perustein edellyttää Sotilaslääketieteen keskuksen lääkärin antamaa lääkärintodistusta ja asian päättää hallintoyksikön päällikkö. Uskonnollisten syiden tai muun vakaumuksen perusteella poikkeamisluvan anominen parran ja viiksien kiellosta käsitellään kohdassa 86.

86. Sotilaspukuun kuulumattoman päähineen käyttö palveluksessa ja sotilaspuvun kanssa (kohta 84) tai poikkeaminen parran ja viiksien ohjeistuksesta (kohta 85) uskonnollisten syiden tai muun vakaumuksen perusteella on mahdollista. Poikkeukset käsitellään Yleisen palvelusohjesäännön soveltamislautakunnassa, jolle asianomainen osoittaa perustelun poikkeama-anomuksen. Päätöksen poikkeamisesta tekee Puolustusvoimien henkilöstöpäällikkö edellä mainitun lautakunnan esityksestä. Puolustusvoimien henkilöstöpäällikön päätöksessä voidaan rajoittaa palvelusturvallisuuden tai muun palvelukseen liittyvän syyn vuoksi sotilaspukuun kuulumattoman päähineen käyttöä tai poikkeamista parran ja viiksien ohjeistuksesta.

87. Hiusten pituutta ei rajoiteta. Palveluksessa pitkät hiukset eivät kuitenkaan saa olla vapaana. Hiukset on pidettävä siististi kiinnitettynä päätä myötäillen (esimerkiksi nuttura tai sidottu letti) siten, että niska jää paljaaksi ja korvat ovat kokonaan näkyvissä. Hiukset eivät saa roikkua vapaana silmien edessä.

Palvelusturvallisuuden vuoksi hiukset on mahdollista päähineen ja suojarusteiden alle eivätkä hiukset saa estää tai heikentää tehtäväkohtaisten suojarusteiden määräysten mukaista toimintaa. Tietyissä tehtävissä hiusten pituudelle tai käytettävälle hiussoljille

ja -pidikkeille voidaan asettaa erityisvaatimuksia työ- ja palvelusturvallisuuden varmistamiseksi. Sotilasta ei voida käskää ajattamaan siilitukkaa tai päättään kokonaan kaljuksi. Kaikki erikoismallit, kuten "irokeesi" ja kaikenlaiset hiuskuviot tai muuten huomiota herättävät hiusmallit ja leikkaukset ovat kiellettyjä epäsopivina. LIITTEESSÄ 2 on esimerkkejä hiusmalleista.

88. Hiusten räikeä värjääminen on kielletty. Hiusten värjäyksen on oltava hillitty ja asiallinen sekä luonnollisen oloinen. Irtohiuslisät mukaan luettuna peruukit, hiuspidennykset ja -tuuhteet ovat kiellettyjä, ellei niiden käytölle ole lääkinnällistä perustetta. Irto-ripsien käyttö ei ole sallittua. Kynsien väri ja pituus sekä meikki eivät myöskään saa olla huomiota herättäviä.

89. Näkyvien tai työ- ja palvelusturvallisuutta vaarantavien korujen ja lävistysten käyttö sotilaspuvun kanssa on kiellettyä. Kihla-, vihki-, ammatti- sekä älysormuksia voi käyttää, mikäli ne eivät vaaranna työ- ja palvelus- tai operaatioturvallisuutta.

Sotilaspuvun yhteydessä käytettävien sateenvarjojen, aurinkolasien, kuulokkeiden, laukujen ja reppujen mukaan lukien niissä kannettavat merkit ja tunnukset, hiuspidikkeiden, solmioneulojen ja kalvosinnappien on oltava muodoltaan ja väritään hillittyjä. Tarkoituksenmukaiset ja tarkoitukseen soveltuvat sotilaan itse hankkimat suojarusteet, kuten käsineet, jalkineet, kaulasuojat ja kypärät, eivät saa olla huomiota herättävän värisiä. Hallintoyksikön päällikkö käskää tarvittaessa tarkennukset henkilökohtaisten varusteiden käyttöön. Olosuhteiden niin vaatiessa käsivarressa tai jalassa käytetään heijastinnauhaa.

90. Pienen juhlapuvun ja juhlapuvun kanssa voidaan käyttää pukuun sopivia, pieniä, väritään ja muodoltaan hillittyjä korvakoruja. Palvelustehtävissä sallitaan kevyt päivämeikki.

91. Sotilaan olemukselta ja sotilaspuvulta edellytetty siisteys, palvelustehtävien luonne tai viranomaistoiminnan puolueettomuus edellyttävät sitä, että Puolustusvoimien arvoperustaan sopimattomat²¹ tatuoinnit on peitettävä. Tatuoinnin poistattamista ei kuitenkaan voida edellyttää.

92. Normaalioloissa reserviläisten ja evp-sotilashenkilöstön ei tarvitse noudattaa parran tai viiksien pituudesta annettuja määräyksiä osallistuessaan reservin harjoituksiin tai muihin tilaisuuksiin²², joissa heillä on oikeus tai velvollisuus käyttää sotilaspukua. Palvelusturvallisuutta vaarantavat korut on kuitenkin poistettava.

²¹ Sopimattomalla tatuoinnilla tarkoitetaan esimerkiksi tatuointia, joka on loukkaava, lainvastainen tai viranomaisen puolueettomuutta ja arvokkuutta kyseenalaistava.

²² Muilla tilaisuuksilla ei tarkoiteta kriisinhallintatehtävään liittyvää koulutus- ja valintatilaisuutta.

3.7 Sotilaspuvun ja -arvon käyttö

93. Henkilöasiakirjoissa sotilaista käytetään puolustushaaran mukaisia sotilasarvoja. Mahdollinen palvelusarvo mainitaan suluissa. Aliupseereista käytetään kohdassa 28 mainittuja palvelusarvoja.

Sotilas säilyttää sotilasarvonsa siirtyessään toiseen puolustushaaraan. Siirryttyään toiseen puolustushaaraan asevelvollisia kouluttavaan joukko-osastoon, sotilas käyttää kyseisen puolustushaaran sotilaspukua²³ ja vastaavaa palvelusarvoa. Palatessaan peruskoulutuksensa mukaiseen puolustushaaraan sotilas ottaa käyttöön puolustushaaran sotilaspuvun ja palvelusarvon käyttöoikeus lakkaa.

94. Pääesikunnassa ja sen alaisissa laitoksissa, puolustushaarojen esikunnissa, Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen alaisissa hallintoyksiköissä (lukuun ottamatta terveysasemia) sekä Maanpuolustuskorkeakoulussa ja puolustushaarakouluissa (lukuun ottamatta Reserviupseerikoulua) palveleva ammattisotilas käyttää peruskoulutuksensa²⁴ mukaisen puolustushaaran sotilaspukua ja -arvoa. Utin jääkäriyrykmentissä palveleva ammattisotilas käyttää Maa- tai Merivoimien sotilaspukua ja -arvoa peruskoulutuksen mukaisesti. Erityistapauksissa Pääesikunta voi myöntää poikkeavan oikeuden sotilaspuvun käyttöön. Joukko-osastoihin kuuluvissa aluetoimistoissa käytetään maavoimien sotilaspukua ja -arvoa.

95. Sotilaspuvun ja siihen kuuluvan pukineen käyttö on kielletty puoluepoliittisessa toiminnassa, vaalimainonnassa, mielenosoituksissa sekä mielenilmaisussa. Poliittisessa tilaisuudessa tai mielenilmaisussa sotilaspukua voidaan kuitenkin käyttää esiinnyttäessä käskettynä tai virallisena Puolustusvoimien edustajana.

96. Asettuessaan ehdokkaaksi esimerkiksi Suomessa toimitettavaan yleisiin valtakunnallisiin vaaleihin kuten kunta- ja aluevaaleihin sotilas ei saa käyttää sotilaspukua puoluepoliittisessa toiminnassa eikä vaalimainonnassa.

97. Sotilaspuvun tunnusvärien, tunnuksien ja merkkien käytöstä käsketään erikseen Pääesikunnan määräyksissä.

3.8 Sotilaan esiintyminen julkisuudessa

98. Sotilaalla on oikeus kirjoittaa julkisesti, antaa haastatteluja ja pitää esitelmiä julkisissa tilaisuuksissa ja internetissä. Aineisto ei saa sisältää salassa pidettäviä eikä vaitiolovelvollisuuden tai tiedon hyväksikäytön kiellon piiriin kuuluvia tietoja tai asioita niiden muodosta riippumatta.

²³ Terveysasemilla käytetään sen joukon sotilaspukua, jota terveysasema pääasiallisesti palvelee.

²⁴ Erikoisupseerin ja kantahenkilökuntaan kuuluvan aliupseerin sotilaspuku määräytyy sen puolustushaaran mukaan, johon hänet on ensimmäisen kerran Puolustusvoimien virkaan nimitettäessä tehtävään määrätty.

Sosiaalisen median käytössä sotilaan tulee huomioida asiasta annetut tarkemmat määräykset ja ohjeet siten, ettei operaatioturvallisuus vaarannu.

99. Sotilas vastaa itse kaikista kirjoittamistaan ja antamistaan lausunnoista. Jos hän on epävarma esityksensä sisällön oikeellisuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta, hän voi antaa sen esimiehensä tai kyseisen asian asiantuntijan tarkastettavaksi. Tarkastus ei kuitenkaan siirrä tai poista sotilaan vastuuta kirjoittamistaan tai antamistaan lausunnoista.

100. Ammattisotilas ja Puolustusvoimissa sotilasvirkaan koulutettava opiskelija voi asettua kunta- ja aluevaaliehdokkaaksi²⁵, mutta hän ei saa kuulua jäsenenä poliittiseen puolueeseen tai poliittista toimintaa harjoittavaan tai sitä tukevaan yhdistykseen.

3.9 Puhuttelu

101. Sotilaita puhutellaan heidän sotilasarvojensa mukaisesti. Kenraaliluutnanttia, kenraalimajuria ja prikaatikenraalia puhutellaan kuitenkin kenraaliksi. Vara-amiraalia, kontra-amiraalia ja lippueamiraalia puhutellaan amiraaliksi.

Yleisesikuntaupseereita puhutellessa heidän arvoonsa kuuluva yleisesikunta-etuliite jätetään pois ja käytetään vain sotilasarvoa.

Erikoisupseereita puhutellessa heidän toimialaansa koskeva etuliite jätetään pois ja käytetään vain sotilasarvoa.

Sotilaspappeja puhutellaan heidän palvelusarvonsa mukaan kenttäpiispaksi, kenttävastiksi ja sotilaspastoriksi. Kaikkia sotilasvirkamiehiä puhutellaan sotilasvirkamieheksi.

Kadetteja puhutellaan kadettiarvoista riippumatta kadeteiksi. Sotilasopetuslaitoksissa kadettien koulutuksessa käytetään kuitenkin sisäisessä palveluksessa kadettien palvelusarvoja.

Aliupseereita ja sopimussotilaita puhutellaan heidän palvelusarvojensa mukaan. Reserviupseerikurssin upseerioppilasta puhutellaan upseerioppilaaksi. Aliupseerikurssin oppilasta puhutellaan sotilasarvosta riippumatta oppilaaksi.

102. Esimies ja alainen teitittelevät toisiaan. Esimiehen aloitteesta voidaan kuitenkin sinutella. Muodollisissa tilanteissa, kuten puhutteluissa ja paraateissa, käytetään teitittelymuotoja. Perusyksikössä on noudatettava yhdenmukaista puhuttelukäytäntöä.

103. Ilmoittautuessaan, ilmoittaessaan joukkoa, esittäytyessään ja aloittaessaan keskustelua esimiehen kanssa alainen käyttää puhuttelusanana herra- tai rouva-sanaa ja sen

²⁵ Tai muihin mainittujen kaltaisiin ei-valtiollisiin vaaleihin, esimerkiksi seurakuntavaalit.

jäljessä esimiehen sotilas- tai palvelusarvoa, minkä jälkeen alainen sanoo oman sotilasarvonsa ja sukunimensä. Esimiestä puhuteltaessa käytetään peruseriaa: puhuttelu – esittely – asia. Esimies voi puhutella alaistaan käyttämällä sotilasarvoa, sotilasarvoa ja sukunimeä tai pelkästään sukunimeä. Esimerkkejä puhuttelusta on liitteessä 1.

104. Oppitunnilla vastattaessa ja kysyttäessä noudetaan seisomaan, puhutellaan oppitunnin pitäjää ja esittäytyään, ellei oppitunnin pitäjä ole muuta käskenyt. Oppitunnit, harjoitukset tai muut tilaisuudet avataan ilmoittamalla osallistujat tilaisuuden johtajalle tai pitäjälle.

3.10 Ilmoittautumisvelvollisuudet

3.10.1 Yksittäinen sotilas

105. Kantahenkilökuntaan kuuluva sotilas ilmoittautuu joukon esikuntaohjeen tai työjärjestyksen mukaisesti tai ainakin virkaan astumisen ja siitä eroamisen, tehtävään määrittämisen, siirron, ylennyksen tai rangaistuksen johdosta henkilökohtaisesti suoranaiselle esimiehelleen. Ilmoittautuminen tapahtuu paraatipuvussa. Ilmoittautuminen Puolustusvoimain komentajalle ja Puolustusvoimien johdolle tapahtuu Pääesikunnan ohjeen mukaisesti.

Esimiehelle voidaan ilmoittautua myös muulla tavalla, jos se etäisyyden tai muun syyn vuoksi on tarkoituksenmukaista. Alainen on velvollinen ilmoittamaan lähimmälle suoranaiselle esimiehelleen lomasta, komennuksesta, sairauspoissaolosta tai muusta poissaolosta.

106. Jos sotilas ei voi palata määräaikaan mennessä joukko-osastoonsa tai työpaikkaansa sairastumisen tai muun syyn takia, hänen on viipymättä ilmoitettava siitä suoraan lähimmälle suoranaiselle esimiehelleen tai omaan joukko-osastoonsa. Jos se ei ole mahdollista, sotilas ilmoittaa asian lähimpään Puolustusvoimien toimipisteeseen, joka välittää tiedon edelleen henkilön joukko-osastolle.

3.10.2 Osasto

107. Kun osasto komennetaan tilapäisesti palvelukseen vieraaseen joukko-osastoon ja alistetaan sille, osaston johtajan on ennen lähtöä ilmoitettava lähimmälle suoranaiselle esimiehelleen ja ennen palvelukseen ryhtymistä sille esimiehelle, jolle osasto on alistettu.

108. Joukon tai sotilasosaston poistumisesta sijoituspaikastaan, saapumisesta toiselle paikkakunnalle ja paluusta takaisin omaan sijoituspaikkaan on ilmoitettava omalle

joukko-osastolle, tulopaikkakunnalla toimivalle joukko-osastolle sekä operatiivisten johtosuhteiden mukaisesti ylemmälle esikunnalle.

Esimerkiksi sotaharjoitukseen ja paraatiin osallistuttaessa saapumisilmoitus on tehtävä järjestelyvastuussa olevalle joukko-osastolle tai asianomaisella alueella toimintaa johtavan joukon komentajalle tai päällikölle.

109. Merivoimien alusosaston tai yksittäisen aluksen saapuessa hallintoyksikön alueella olevaan satamaan, sotasatamaa lukuun ottamatta, komentaja tai päällikkö ilmoittaa saapumisesta operatiivisten johtosuhteiden mukaisesti ja lähettää ilmoitukset tiedoksi komentantille. Vastaavalla tavalla menetellään lähdetessä satamasta.

3.11 Tervehtiminen

3.11.1 Yksittäinen sotilas

110. Puolustusvoimien alueella sotilas tervehtii kersantista alkaen kaikkia häntä sotilas- tai palvelusarvoltaan vanhempia sotilaita ja oman perusyksikkönsä ryhmänjohtajia. Sotilas tervehtii vanhempaa sotilasta aina, kun tämä tulee puhuttelemaan häntä tai hän menee tämän puheille. Tervehdykseen on vastattava. Tervehdittäessä voidaan käyttää sanallista ilmaisua yleisiä hyviä käyttäytymistapoja noudattaen.

Puolustusvoimien alueen ulkopuolella sotilaspuvussa liikuttaessa tervehditään edellä mainittuja esimiehiä tilanteen ja olosuhteiden mukaan. Siviiliasua käytettäessä tervehtimisessä noudatetaan yleisiä hyviä käytöstapoja.

111. Jos useita sotilaita kulkee tai on yhdessä kuulumatta sulkeisjärjestysmuodossa olevaan osastoon ja heistä joku tervehtii tai vastaa tervehtimiseen, muut toimivat samalla tavalla. Sulkeisjärjestysmuodossa vain osaston johtaja tervehtii ja vastaa tervehdykseen.

112. Tilanteissa, joissa kohtaaminen toistuu useita kertoja lyhyehkönä aikana, tervehditään vain ensimmäisen kerran kohdattaessa. Autossa, lentokoneessa, aluksessa tai muissa kulkuneuvoissa ei tervehtimistä varten nousta seisomaan, vaan tervehditään nyökkäämällä tai sanallisesti.

113. Yksittäinen sotilas ei ole velvollinen tervehtimään

- taistelu tai vartiotehtävää suorittaessaan, ellei ohjeissa ole toisin määrätty
- ohjatessaan liikennettä, viestittäessään, ruokaillessaan, taukojen aikana tai työkennellessään ruokalassa tai keittiössä
- kirkossa, kappelissa, hartaustilaisuudessa tai hautajaisissa
- kilpailun tai harjoittelun aikana tai toimihenkilönä toimiessaan

- pesuhuoneessa, saunassa, uimarannalla tai vuodeosastolla ollessaan
- elokuva-, teatteri- tai ravintolasalissa tai sotilaskodin sisätiloissa.

Liikuttaessa jalan, suksilla, polkupyörällä tai muulla ajoneuvolla ei tervehditä, jos tervehtiminen voi aiheuttaa tapaturmavaaran.

Tervehtiminen ulkona

114. Tervehtiminen ulkona tapahtuu

- viemällä oikea käsi päähineeseen
- seuraamalla katseella ja nyökkäämällä, jos kantamus estää käden viemisen päähineeseen
- viemällä ase rinnalle ja seuraamalla esimiestä katseella, jos sotilaalla on ase tai taisteluvarustus, ja jos sotilas on aseistettu pistoolilla tai ase on selässä, tervehditään viemällä käsi päähineeseen
- lyhytaikaisesti ulkona ilman päähinettä liikuttaessa tervehditään kuten sisällä ilman päähinettä tervehdittäessä.

KUVA 1
Tervehtiminen
ulkona

115. Tervehtiminen ja siihen vastaaminen tehdään reippaasti, ryhdikkäästi ja suoraan silmin katsoen. Ulkona paikallaan oltaessa tehdään asento, käännetään rintamasuunta tervehdittävään päin ja viedään oikea käsi ranne suorana, sormet yhdessä ja ojennettuina lyhintä tietä päähineeseen. Keskisormen pää koskettaa päähineen reunaa silmäkulman yläpuolella. Edestäpäin katsottuna kämmen tai käden selkä ei saa näkyä. Oikea kyynärpää on hiukan olkapäätä alempana. Hartioita ei saa kohottaa eikä kiertää.

Tervehtiminen lopetetaan viemällä käsi terävästi alas sen jälkeen, kun esimies on vastaanottanut tervehtimiseen tai esimies on sivuutettu. Sormikasta ei tarvitse riisua, kun tervehditään viemällä käsi päähineeseen. Rukkanen riisutaan kuitenkin ennen tervehtimistä.

116. Liikkeellä oltaessa tervehtiminen aloitetaan noin viisi metriä ennen tervehdittävää ja seurataan tätä katseella vartaloa tai kättä kääntämättä. Tervehtiminen lopetetaan kääntämällä pää suoraan eteenpäin ja viemällä samanaikaisesti oikea käsi reippaasti alas sivuuttamisen jälkeen tai tervehdittävän vastattua. Samaan suuntaan kulkevaa

tervehditään ohitushetkellä, jolloin tervehtiminen kestää, kunnes tervehdittävä on vastannut siihen. Vapaana oleva käsivarsi liikkuu luontevasti koko tervehtimisen ajan. Juostessa ei tervehditä, mutta tilanteen salliessa juoksu muutetaan kävelyksi, jolloin tervehtiminen on mahdollista.

117. Tervehdittäessä aseistettuna paikallaan oltaessa ja asean ollessa olalla tai rinnalla tehdään asento ja seurataan esimiestä katseella, kunnes hän on vastannut tervehdykseen. Rinnalle viedyn asean keskiosa koskettaa kevyesti rintakehää, asean piippu osoittaa yläviistoon vasemmalle ja asean perä pidetään lantion tasalla. Vasen käsi pitää kiinni puristusotteella rynnäkkökiväärin kädensuojuksesta vastaotteella ja oikea käsi pitää kiinni asean perän ja laatikon yhtymäkohdasta. Jos aseistettu sotilas kävelee, hän tervehtii vastaavalla tavalla tekemättä asentoa. Asean ollessa selässä tervehditään sekä paikallaan oltaessa että liikkeessä viemällä käsi päähineeseen.

118. Ennen kättelemistä tai palkitsemista sotilaat tervehtivät toisiaan. Käteltäessä esimies ojentaa kätensä ensin. Jos esimies riisuu käsineensä tai on ilman käsintettä, myös alainen riisuu käsineensä. Kättelyn jälkeen ei enää tervehditä.

Tervehtiminen sisällä

119. Sisällä tervehditään kumartamalla tai nyökkäämällä. Paikallaan oltaessa tervehditään siten, että tehdään asento, käännetään rintamasuunta tervehdittävään päin ja kumarretaan kevyesti eteenpäin vartalon yläosa suorana.

120. Sisätiloihin saapuvaa esimiestä tervehditään siten, että noustaan ylös, käännetään rintamasuunta esimieheen päin ja kumarretaan. Esimiehen annettua luvan käynnissä olutta toimintaa voidaan jatkaa.

121. Virka- tai työhuoneisiin tultaessa tervehditään ovelta kumartamalla ja siirrytään noin kolmen askeleen päähän esimiehestä. Poistuttaessa tervehditään kumartamalla siltä paikalta, josta asia on toimitettu.

122. Sisällä liikkeellä oltaessa tervehditään noin viisi metriä ennen tervehdittävää siten, että pää käännetään tervehdittävään päin ja nyökätään kohti tervehdittävää.

123. Esimiehen luokse saavuttaessa tai esimiehen saapuessa alaisen luokse tervehditään kumartamalla, minkä jälkeen alainen seisoo asennossa, ellei esimies käske toisin. Esimiehen luota poistuttaessa tai esimiehen poistuessa tervehditään uudelleen.

124. Mennessään esimiehen virkahuoneeseen sotilas koputtaa tai painaa ovisummeria. Luvan saatuaan hän astuu sisään, tervehtii ovelta huoneessa olevia ja siirtyy sen henkilön

luokse, jolle hänellä on asiaa. Jos paikalla on arvojärjestyksessä vanhempia sotilaita, pyydetään ensin vanhimmalta sotilaalta lupa toimittaa asia. Esimerkiksi: **”HERRA KAPTEENI, KORPRAALI OJALA, ASIAA LUUTNANTTI ALAJOELLE”**.

Jos päähine ja käsineet ovat mukana, ne pidetään vasemmassa kädessä. Baretia tai ke-sälakkia (m/39) voidaan kantaa vasemmalla olalla. Baretia ja helleasun takkia käytettä-essä baretia voi kantaa helleasun takin rintamuksessa sille varatulla paikalla. Jos esimie-hellä on adjutantti tai sihteeri, tulijan on pyydettävä tätä ilmoittamaan hänet.

125. Puhuessaan esimiehen kanssa käskynalainen seisoo asennossa, ellei esimies häntä siitä vapauta tai kehota istumaan. Keskustelun aikana on vältettävä sitä, että alainen jou-tuu tarpeettomasti seisomaan asennossa. Esimiehen tullessa alaisen luo ja alkaessa pu-hutella alainen nousee seisomaan. Lähtiessään esimiehen luota käskynalainen tervehtii häntä, kääntyy vasemman kautta ja poistuu reippaasti.

126. Kahden sotilaan kulkiessa rinnan arvojärjestyksessä nuorempi kulkee vasemmalla puolella. Kolmesta sotilaasta vanhin ja neljästä kaksi vanhinta kulkevat keskellä. Tällöin nuorin kulkee heidän vasemmalla puolellaan. Vastaantulevalle annetaan tietä siten, että vasemmalla puolella oleva sotilas siirtyy vanhemman sotilaan taakse.

127. Sulkeismuodossa olevan osaston lävitse, johtajan ja hänen osastonsa välistä tai tois-tensa kanssa keskustelevien henkilöiden välistä ei saa kulkea ilman lupaa. Jos arvojärjes-tyksessä vanhemman sotilaan ohittaminen aiheuttaa häiriötä, siihen on pyydettävä lu-pa. Nuoremman sotilaan on annettava tietä vanhemmalle kapealla tiellä tai käytävässä ja avattava hänelle ovi.

3.11.2 Joukon tai osaston ilmoittaminen ja tervehtiminen

128. Joukon tai osaston ilmoittaminen ulkona tapahtuu seuraavasti: ilmoittaja siirtyy kol-men askeleen päähän ilmoituksen vastaanottajasta, tekee asennon ja vie käden päähineeseen. Ilmoituksen vastaanottaja vastaa tervehtimiseen pitämällä käden päähineessä. Ilmoittaja ja ilmoituksen vastaanottaja pitävät käden päähineessä ilmoituksen ajan. Il-moituksen jälkeen, ilmoituksen vastaanottajan lopettaessa tervehtimisen, ilmoittaja las-kee käden.

Aseistettu joukko ilmoitetaan muulloin kuin taistelu- ja ampumaratavarustuksessa aseet eteen vietyinä. Ulkona paikallaan oltaessa ilmoittaminen tehdään tervehtimällä asennos-sa seisten, kunnes esimies vastaa tervehdykseen, käskee levon tai on kiittänyt ilmoituk-sesta ja poistuu. Joukon liikkua vain joukon johtaja tervehtii.

129. Sisällä muodossa olevan joukon ilmoittaminen tapahtuu seuraavasti: Johtaja tekee

asennon ja komentaa **”ASENTO, ILMOITAN YKSIKÖN PÄÄLLIKÖLLE, HUOMIO, KATSE OIKEAAN – PÄIN”**, jolloin joukko kääntää katseensa ilmoituksen vastaanottajaa kohti. Ilmoittaja siirtyy kolmen askeleen päähän ilmoituksen vastaanottajasta, tekee asennon ja ilmoittaa joukon esimerkiksi **”HERRA KAPTEENI, YKSIKÖ JÄRJESTYNYT KÄSKYNJAKOON, VAHVUUDELLA 120, ILMOITTI KOKELAS JOKINEN”**. Jos esimies tervehtii joukkoa, siihen vastataan kohdan 131 mukaisesti.

Jos joukko ei ole muodossa, komennon **”HUOMIO”** jälkeen joukko kääntää rintamasuunnan kohti ilmoituksen vastaanottajaa ja tekee asennon. Luokassa joukon johtaja komentaa **”YLÖS, ILMOITAN OPPITUNNIN PITÄJÄLLE, HUOMIO”**, minkä jälkeen käännetään rintamasuunta ilmoituksen vastaanottajaa kohti ja tehdään asento.

Joukon tervehtiminen

130. Joukko tervehtii kaikkia suoranaisia esimiehiään. Paikallaan olevan joukon tervehtimiseen liittyy ilmoitus kohdan 136 mukaisesti.

131. Sanalliseen tervehdykseen vastataan samoilla sanoilla. Jos esimies (tässä tapauksessa kapteeni) tervehtii sanomalla esimerkiksi **”HUOMENTA, KOMPPANIA”**, vastataan **”HUOMENTA, HERRA KAPTEENI”**.

132. Suljetussa muodossa harjoituskentällä tai -ryhmyksessä oleva joukko tervehtii siten, että joukon johtaja komentaa esimerkiksi **”KOMPPANIA”, ”JOUKKUE”** tai **”JAOS”**, jolloin kaikki pysähtyvät, vievät aseensa olalle, paitsi johtajat, jotka vievät aseensa selkään, ja jäävät asentoon komennon antajaan päin. Tämän jälkeen joukon johtaja komentaa **”HUOMIO”** ja tarvittaessa näyttää kädellä suunnan tervehdittävään. Jokainen kääntää rintamasuunnan tervehdittävään päin, ja joukkueen johtajat sekä ryhmänjohtajat vievät käden päähineeseen. Jos joukko on taisteluvarustuksessa, menetellään vastaavalla tavalla, mutta ase viedään rinnalle.

133. Harjoituksessa joukon esimies komentaa esimerkiksi **”ILMOITAN KOMPPANIAN PÄÄLLIKÖLLE, HUOMIO”**. Tällöin joukon toiminta lähialueella lakkaa, rintamasuunta käännetään ilmoitettavaan esimieheen päin, ase viedään rinnalle ja tehdään asento. Esimiehen otettua ilmoituksen vastaan ja komennettua **”JATKAKAA”** käynnissä ollutta toimintaa voidaan jatkaa.

Joukon ollessa harjoituksessa niin laajalla alueella, ettei joukon johtaja voi samanaikaisesti komentaa koko joukon tervehtimistä, alijohtajat komentavat tervehtimisen ja ilmoittavat joukkonsa. Joukkoon kuuluvat alijohtajat eivät tee koko joukon ilmoittamisen jälkeen henkilökohtaisia tehtävälmoituksia, ellei siitä ole erikseen käsketty. Esimiehen komennolla **”JATKAKAA”** keskeytynyttä toimintaa jatketaan.

Taistelutehtävässä tai -harjoituksessa olevan joukon johtaja ilmoittautuu suoraan esimiehelleen joukon jatkaessa toimintaansa. Ilmoitus tehdään tilanteen mukaisesti seisten, polvelta tai maastoutuneena.

134. Sisätiloissa ilmoitaudutaan ensiksi sisääntulijan huomaavan komennolla **”HUOMIO”**, jolloin käännetään rintamasuunta sisääntulijaa kohti ja tehdään asento. Ilmoituksen jälkeen seistään asennossa, kunnes esimies siitä vapauttaa. Ilmoittautumista ei tehdä, jos sisällä on sisääntulijaa arvojärjestyksessä vanhempi sotilas.

135. Mikäli ei toisin määrätä, joukko ei tervehdi

- ampumaharjoituksissa tai taisteluvälineiden käsittelyharjoituksissa
- taukojen aikana
- liikkeellä oltaessa harjoitusryhmyksessä tai toimiessaan tilanteenmukaisesti taistelukoulutuksessa tai -harjoituksessa
- palvelukseen järjestymisen, ruokailun ja työpalvelun aikana
- koulutöiden tai kokeiden aikana
- ajoneuvoissa tai joukon kuljettaessa kantamuksia, jotka vaikeuttavat tervehtimistä.

Kun joukko ei tervehdi, joukon johtaja tervehtii ja ilmoittaa joukon.

136. Esimiehelle tehtävässä ilmoituksessa on mainittava joukon nimi, tehtävä, pyydetäessä vahvuus sekä ilmoittajan sotilasarvo ja sukunimi. Esimerkiksi: **”HERRA EVERSTI, JÄÄKÄRIKOMPANIA LIIKUNTAHARJOITUKSESSA, VAHVUUS 67, ILMOITTI KERSANTTI MALINEN.”** Jos esimies ei tunne joukon johtajaa, alainen ilmoittaa oman tehtävänsä, arvonsa ja nimensä. Esimerkiksi: **”ILMOITTI KOMPANIAN VARAPÄÄLLIKKÖ, YLILUUTNANTTI SILVASTI.”**

3.12 Kunnianosoitus

137. Yksittäinen sotilas tekee kunnianosoituksen kääntymällä kohteeseen päin tai kohteen liikkua kohtisuoraan sen kulkusuuntaa vastaan, tekemällä asennon, tervehtimällä ja toimimalla kuten paikallaan olevan sotilaan tervehtimisestä on määrätty kohdassa 114.

138. Yksittäinen sotilas ja joukko tekevät kunnianosoituksen

- tasavallan presidentille
- vieraan valtion päämiehelle
- oman ja vieraan valtion lipulle sen juhlallisen noston ja laskun yhteydessä ja silloin, kun se on saattueen tai kulkueen edessä
- sota-aluksen lipulle saavuttaessa alukseen ja lähdetessä siitä²⁶
- joukko-osastolipulle ja joukkoyksikkölipulle
- hautausmaatossa olevalle vainajalle²⁷ ja seppeleenlaskun yhteydessä
- esitettäessä oman ja vieraan maan kansallislaulua, puolustusvoimien kunniamarssia sekä oman joukon kunnia- tai perinnemarssia.²⁸

139. Joukko tekee kunnianosoituksen johtajansa komennoilla. Kunnianosoitus tehdään myös kasarmi- ja majoitusalueiden ulkopuolella. Joukko, jolla on lippu mukana, tekee kunnianosoituksen kuten lippusaattue. Kunnianosoituksista eräissä sotilaallisissa tilaisuuksissa ja lippusaattueen kunnianosoituksista on käsketty ohjesäännön muissa luvuissa.

²⁶ Kunnianosoitusta ei kuitenkaan tehdä silloin, kun alusta käytetään matkustajaliikenteessä. Osasto ei tee kunnianosoitusta sota-aluksen lipulle, mutta osaston johtaja tekee yksittäisen sotilaan kunnianosoituksen.

²⁷ Mukaan lukien kriisinhallintaoperaatiosta tai kansainvälisistä tehtävistä kotiutuva vainaja.

²⁸ Kunnianosoitusta ei kuitenkaan tehdä silloin, kun niitä esitetään ilman erityistä juhlallista tarkoitusta muun ohjelman yhteydessä.

4 Palvelus joukko-osastossa ja muussa hallintoyksikössä

4.1 Henkilöstön tehtävät

Joukko-osaston komentaja ja hallintoyksikön päällikkö

KUVA 2 Joukko-osaston komentaja

140. Joukko-osaston komentajan tai hallintoyksikön päällikön ensisijaisena tehtävänä on luoda alaisistaan toiminta- ja suorituskykyinen sekä taistelutahtoinen joukko, jossa valitsee hyvä henki ja sotilaallinen kuri.

141. Joukko-osaston komentaja tai hallintoyksikön päällikkö johtaa joukkoaan sekä vastaa joukkonsa tehtävistä, hallinnosta, osaamisen ja toimintakyvyn kehittämisestä, oikeudenhoidosta, huollosta, valmiudesta, työ- ja palvelusturvallisuudesta sekä viestinnästä.

142. Joukkoa ja palvelusta johdetaan säädösten, määräysten ja muiden normien sekä käskyjen mukaisesti. Komentaja tai päällikkö käyttää lain mukaan toimi- ja päätösvaltaa kantahenkilökuntaa ja asevelvollisia koskeissa asioissa.

143. Joukko-osaston komentaja tai hallintoyksikön päällikkö määrittää joukkonsa toiminnan perusteet, suuntaviivat ja painopistealueet. Komentaja tai hallintoyksikön päällikkö käskee yksityiskohtaiset määräykset palveluksen järjestelyistä.

Joukko-osaston apulaiskomentaja

144. Joukko-osaston apulaiskomentaja johtaa joukko-osaston kokoonpanoon kuuluvia aluetoimistojen päälliköitä sekä vastaa käsketyistä poikkeusolojen valmisteluista, viranomaisyhteistyöstä ja maanpuolustustyöstä.

145. Joukko-osaston apulaiskomentaja toimii komentajan ensimmäisenä sijaisena. Mikäli joukko-osastolla ei ole apulaiskomentajaa, jaetaan hänen vastuullaan olevat tehtävät komentajan ja esikuntapäällikön kesken.

Joukkoyksikön komentaja

146. Joukkoyksikön komentaja johtaa joukkoaan sekä vastaa joukkonsa valmiudesta, koulutuksesta, joukon hengestä, henkilöstön osaamisen ja toimintakyvyn kehittämisestä, työ- ja palvelusturvallisuudesta, perinteiden ylläpitämisestä ja vaalimisesta sekä sotilaallisesta kurista. Komentaja vastaa joukkonsa hallinnosta ja palveluksesta säädösten, määräysten, ohjeiden ja ohjesääntöjen sekä annettujen käskyjen mukaisesti.

Perusyksikön päällikkö

KUVA 3 Perusyksikön päällikkö

147. Perusyksikön päällikkö johtaa joukkoaan sekä vastaa joukkonsa valmiudesta, koulutuksesta, asetettujen joukkotuotanto- ja koulutustavoitteiden saavuttamisesta, alaisensa hyvinvoinnista, oikeudenmukaisesta ja tasa-arvoisesta sekä yhdenvertaisesta kohtelusta, epäasiallisen toiminnan ehkäisystä ja käsittelystä, yksikön hengestä, avoimen ja

oppimista edistävän ilmapiirin luomisesta, sotilaallisesta kurista, työ- ja palvelusturvallisuudesta sekä henkilöstön osaamisen ja toimintakyvyn kehittamisestä ja työssä oppimisestä. Päällikön ensimmäinen sijainen on varapäällikkö.

Perusyksikön vääpeli

KUVA 4 Perusyksikön vääpeli

148. Perusyksikön vääpeli johtaa päällikön suoranaisten alaisena yksikön hallintoa ja huoltoa. Vääpeli vastaa yksikön sisäjärjestyksestä sekä kiinteistön ja kaluston hoidosta. Vääpeli huolehtii omalta osaltaan kurin ja järjestyksen ylläpidosta sekä hengen luomisesta yksikössä.

Perusyksikön muu henkilöstö

KUVA 5 Perusyksikön kouluttaja

149. Kantahenkilökunta toimii yksikkönsä asevelvollisten kouluttajina ja kasvattajina. Heidän tehtävänä on toteuttaa joukkonsa koulutus ja palvelus päällikön käskemällä tavalla ohjeiden ja määräysten mukaisesti.

Varusmiesjohtajat

150. Varusmiesjohtajina toimivat alijohtajat (upseerikokelas, kersantti, alikersantti) ovat yleensä perusyksikössä johtaja-, kouluttaja- tai erikoistehtävissä. Varusmiesjohtajien tehtävänä on

- johtaa ja kouluttaa alaisiaan annettujen määräysten ja ohjeiden mukaisesti sekä antaa palautetta alaistensa toiminnasta
- toimia hyvänä esikuvana alaisilleen ja kohdella heitä oikeudenmukaisesti ja tasapuolisesti sekä ihmisarvoa kunnioittavasti
- neuvoa ja ohjata alaisiaan palvelusasioissa, huolehtia alaistensa hyvinvoinnista ja ryhmäkiinteydestä sekä tukea erityisesti joukkonsa heikoimpia
- valmistautua tehtäviinsä oma-aloitteisesti saamiensa ohjeiden mukaisesti
- vastata ryhmän tai joukkueen joukkue- ja ryhmäaseista, materiaalista, materiaalin säilytyksestä sekä niiden toimintakunnosta käskyjen ja määräysten mukaisesti
- pitää luetteloa joukkueen tai ryhmänsä hallussa olevista aseista ja välineistä sekä niiden numeroista

- osallistua perusyksikön valvontatehtäviin ja majoitustilojen siisteyden tarkastukseen esimiesten käskemällä tavalla
- pitää oma esimiehensä tietoisena henkilöiden toimintakyvystä, joukon hengestä, alaisten hyvistä ja huonoista suorituksista sekä mahdollisista häiriöistä ja kiusaamis- tai simputustapauksista
- tietää alaisen nimi, ammatti, koulutus, kotipaikka, luonne, erityisosaaminen, fyysinen kunto ja muut toimintakykyyn tai palvelukseen vaikuttavat tekijät salassapitosäännösten sallimassa laajuudessa.

151. Varusmiesjohtajan on heti ilmoitettava esimiehelleen

- joukkonsa jäsenten huolista, vaikeuksista ja epäasiallisesta käyttäytymisestä, joilla voi olla vaikutusta palvelukseen
- rikkomuksista, rikoksista, onnettomuuksista sekä syntyneistä vaaratilanteista
- valtion omaisuuden vahingoittumisesta tai häviämisestä kasarmialueella tai harjoituksissa.

152. Varusmiesjohtajan on oltava läsnä, kun oman joukon tai ryhmän alaisille jaetaan aseita ja varusteita tai joukolle annetaan yhteisiä välineitä. Alaisten kanssa on tarkastettava varusteiden lukumäärä, kunto ja sopivuus. Puutteista on välittömästi ilmoitettava varastonhoitajalle, yksikön vääpelille tai lähimmälle suoranaiselle esimiehelle.

KUVA 6 Upseerikokelas

KUVA 7 Ryhmänjohtaja

Varusmiesjohtajan on valvottava, että miehistö säilyttää sekä valtion omaisuutta että yksityisesineensä määräysten mukaisesti ja että tavarat, kaapit, vuoteet ja aseet ovat käs-ketyssä järjestyksessä ja ne huolletaan annettujen ohjeiden mukaisesti.

153. Palvelukseen valmistauduttaessa varusmiesjohtaja tarkastaa joukon vahvuuden, toteaa puuttuvat henkilöt ja valvoo, että joukko on palveluksen edellyttämässä varustuksessa. Palveluksen jälkeen varusmiesjohtaja tarkastaa joukkonsa varustuksen, toteaa mahdolliset puutteet ja ryhtyy niiden vaatimiin toimenpiteisiin.

154. Varusmiesjohtajalla on velvollisuus puuttua palveluksessa alaiensa palvelussuorituksiin yksilöimällä ja korjauttamalla virheet ja tarpeen mukaan teettämällä suoritus uudesta sekä antamalla rakentavaa palautetta. Tarvittaessa asiasta on ilmoitettava esimiehelle.

Varusmiesjohtajan on valvottava, että hänen joukkonsa tai ryhmänsä jäsenet noudattavat palveluksessa ja sen ulkopuolella pukeutumis- ja käyttäytymisääntöjä ja huolehtivat henkilökohtaisesta siisteydestään.

Miehistö

155. Miehistöön kuuluvan on tiedettävä

- mihin joukkueeseen, perusyksikköön, joukkoyksikköön ja joukko-osastoon kuuluu
- joukkoyksikön ja joukko-osaston esikunnan sijainti
- suoranaisten esimiesten arvot ja nimet
- perusyksikön kantahenkilökunnan arvot ja nimet
- aseiden, polkupyörän ja suksien numero
- oma rooli ja tehtävä osana joukkoa.

Miehistöön kuuluva vastaa henkilökohtaiseen käyttöönsä annetuista varusteista, niiden huoltamisesta sekä säilyttämisestä annettujen ohjeiden ja määräysten mukaisesti.

4.2 Majoitus-, tupa- ja sisäjärjestys

Majoitus

156. Perusyksikön varusmiehet ja asepalvelusta suorittavat naiset majoittuvat kasarmien tupiin tarkoituksenmukaisella tavalla. Asepalvelusta suorittavat naiset voidaan majoittaa yhteismajoitukseen varusmiespalvelusta suorittavien kanssa. Yhteismajoitus perustuu kaikkien majoittujien vapaaehtoisuuteen ja kirjalliseen suostumukseen. Suostumuksen antajalla on oikeus peruuttaa antamansa suostumus ilman perusteluja milloin tahansa. Harjoituksissa, komennuksilla, Merivoimien aluksilla tai muissa erityisolosuhteissa erillis-majoitusta ei järjestetä.²⁹

KUVA 8 Tupa- ja kaappijärjestys

Perusyksikön kalusto

157. Perusyksikössä pitää olla ilmoitustaulu, jossa on oltava
- päivä- ja viikko-ohjelma
 - koulutuskauden läpivientisuunnitelma
 - palo- ja pelastusohjeet, terveydenhuolto-ohjeet ja ohjeet tapaturmatilanteiden varalle
 - varushuolto-ohjeet ja ruokalista
 - ohjeet syrjinnän ja epäasiallisen käyttäytymisen ehkäisystä ja käsittelystä sekä ilmoitusmenettelystä yhteystietoineen

²⁹ Valtioneuvoston asetus 1122/2023 4–5 §.

- hallintoyksikön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma vähintään niiltä osin, kun se koskettaa varusmiehiä
- varusmiestoimikunnan ja oppilaskunnan tiedotteet sekä muut tukiorganisaation tiedot
- johtajien käyttösuunnitelma
- kartta, johon on merkitty kasarmialue, lähiharjoitusalueet, ampumaradat, varastoalueet sekä mahdolliset liikkumisrajoitusalueet.

158. Perusyksikössä pitää olla paloturvallisuusmääräysten edellyttämät sammutusvälineet, jotka sijoitetaan ja merkitään opastimilla määräysten mukaisesti.

Tupa- ja sisäjärjestystä koskevat määräykset

159. Tupajärjestykseen kuuluu, että

- tupa on puhdas ja kalusto on määrättyllä paikallaan
- vuoteet ovat sijatut ja muu kalusto on hyvässä järjestyksessä
- tuvan varustukseen kuulumattomia sähkö- ja latauslaitteita käytetään yksikön vääpelin käskemällä tavalla.

160. Kaappijärjestykseen kuuluu, että

- kaappi on puhdas ja siisti ja se pidetään lukittuna
- likaantuneet vaatteet säilytetään erillään puhtaista vaatteista
- oven sisäpinnassa on hälytysohjeet ja kaappijärjestys
- säilytettäväksi määrättyt varusteet ja esineet on asetettu annettujen ohjeiden mukaisesti.

161. Tuvassa ei saa säilyttää eikä käsitellä aseita, ampumatarvikkeita, räjähdysaineita tai muita helposti syttyviä palo- ja räjähdysvaarallisia aineita. Ase voidaan viedä tupaan vain erikseen käskettäessä palvelukseen järjestymistä tai koulutusta varten.

162. Valtion tai maanpuolustuksen vastaisten järjestystä tai turvallisuutta vaarantavien julkaisujen levittäminen painettuna tai sähköisenä kasarmialueella, muissa Puolustusvoimien tiloissa ja tietojärjestelmissä on kiellettyä. Siveettömän materiaalin säilyttäminen, esittäminen ja levittäminen kasarmialueella on kielletty. Siveettömän materiaalin saataminen muiden nähtäville tai sen jakaminen muille voi täyttää kohdan 78 seksuaalisen häirinnän määritelmän.³⁰

163. Kasarmiolosuhteissa henkilökohtaiset aseet on säilytettävä lataamattomina ilman liipasta ja varmistettuina lukittavissa sisätiloissa olevissa asetelineissä tai varastoissa.

³⁰ Siveettömällä materiaalilla tarkoitetaan sisältöä, jossa esitetään seksuaalisia tekoja, alastomuutta tai voimakasta seksuaalista vihjailua.

164. Alkoholin käyttö palveluksen tai virkatehtävien aikana on kielletty, ellei esimies ole sitä hyväksynyt.

Huumausaineita tai niiden käyttöön tarkoitettuja välineitä ei saa tuoda, säilyttää tai käyttää Puolustusvoimien aluksissa, ajoneuvoissa, kasarmialueella tai muulla majoitus- tai harjoitusalueella tai varusmiesten ajoneuvojen paikoitusalueella.

Varusmies, kertausharjoituksessa oleva reserviläinen, Puolustusvoimien johtamassa vapaaehtoisessa harjoituksessa tai kriisinhallintapalveluksen koulutus- ja valintatilaisuudessa sekä palaute- ja purkutilaisuudessa oleva henkilö ei saa nauttia alkoholijuomia eikä käyttää muita päihdyttäviä tai huumaavia aineita palveluksessa. Alkoholijuomia, muita päihdyttäviä tai huumaavia aineita ei saa tuoda, säilyttää ja nauttia tai käyttää edellä mainituilla alueilla. Hallintoyksikön päällikön luvalla erityisissä tilaisuuksissa voidaan tarjota alkoholia myös varusmiehille, kertausharjoituksessa oleville reserviläisille, Puolustusvoimien johtamassa vapaaehtoisessa harjoituksessa tai kriisinhallintapalveluksen koulutus- ja valintatilaisuudessa sekä palaute- ja purkutilaisuudessa oleville henkilöille.

165. Tupakkatuotteiden käytöstä noudatetaan sitä koskevaa lainsäädäntöä, Puolustusvoimien ohjeita ja perusyksikön määräyksiä. Kasarmialueella ja harjoituksissa sähkötupakan käyttöä koskevat samat määräykset, jotka on annettu tupakoinnista.

4.3 Palvelus perusyksikössä

Herätys, aamutoimet ja päiväjärjestys

166. Varusmiehen palvelusta perusyksikössä on perusyksikön päällikön tai hänen suoraisten esimiesten käskemä koulutus sekä muu palvelus.

167. Herätys tapahtuu siten, että yksikkö ehtii aamutoimien ja aamupalan jälkeen aamupäiväpalvelukseen. Perusyksikön päivystäjä herättää yksikön. Paikallisten olosuhteiden mukaan, sunnuntaina ja pyhäpäivänä sekä maasto-olosuhteissa voidaan herätysaikaa soveltaa. Vireyden ja oppimiskyvyn takaamiseksi asevelvollisten lepoon on varattava aikaa lähtökohtaisesti kahdeksan tuntia vuorokaudessa.

168. Perusyksikössä arkisen päiväjärjestyksen mukaiseen palvelukseen kuuluvat herätys, aamutoimet, aamiainen, aamupäiväpalvelus, lounas, iltapäiväpalvelus, käskynjako, päivällinen ja iltatoimet. Aamutoimiin on varattava riittävästi aikaa. Yhteensä aamutoimiin ja aamiaiseen varataan noin 1 ½ tuntia. Joukkoyksikön komentaja määrittää, milloin aamutoimet tehdään ohjattuina ja valvottuina.

169. Välittömästi lounaan jälkeen on vältettävä raskasta palvelua. Päivällisen ja iltatoimien välinen aika varataan huoltoon ja vapaa-aikaan, ellei illalla ole viikko- tai päiväohjelman mukaista koulutusta. Yksikön päällikkö voi tehdä muutoksia säännölliseen päiväjärjestykseen. Muutosten pitää näkyä yksikön päiväohjelmassa. Muutoksista ja niiden perusteista on tiedotettava kantahenkilökunnalle ja asevelvollisille hyvissä ajoin.

170. Palveluspäivää edeltävä ilta ja yö ovat yleensä lepoaikaa. Jos palvelusta järjestetään säännöllisestä päiväjärjestyksestä poiketen yöaikana, tulee lepoaika pyrkiä järjestämään muuna aikana. Tarkentavia määräyksiä ja ohjeita varusmiesten levosta ja vapaa-ajasta annetaan varusmieskoulutuksen yleisjärjestelyjä koskevassa normissa.

Palvelukseen järjestyminen

171. Perusyksikön päivystäjä käskee yksikön palvelukseen komentamalla valmistautumisen riittävän ajoissa. Joukon on oltava järjestyneenä viisi minuuttia ennen sisä- tai ulkopalveluksen alkua. Järjestymistä ei saa käskää liian aikaisin, eikä joukkoa saa aiheettomasti odotuttaa järjestymispaikalla.

172. Aamupäiväpalvelusta varten varustus on ilmoitettava tarvittaessa edellisenä iltana ja iltapäiväpalvelusta varten aamupäivän lopussa. Palvelukseen valmistauduttaessa puukeutumista annetaan palveluksen laadun ja sään edellyttämät määräykset ja ohjeet. Esimerkiksi: **”TULIPATTERI, VALMISTAUTUKAA AAMULENKILLE. VARUSTUS... AIKAA... JATKAKAA”**.

173. Valmistautumiskäskyn jälkeen ryhmänjohtajat valvovat alaistensa valmistautumisen ja tarkastavat joukkonsa valmiuden. Järjestymiskäskyllä yksikkö siirtyy käsketyssä järjestyksessä järjestymispaikalle. Esimerkiksi: **”PATTERI, OPPITUNNILLE – JÄRJESTY.”** Varustuksen ja vahvuuden tarkastamisen jälkeen joukko ilmoitetaan palveluksen johtajalle. Järjestymisen aikana tarkistetaan, että tuvat jäävät siistiin kuntoon, kaapit ovat lukitut ja valot on sammutettu.

Ruokailu

174. Perusyksikkö siirtyy ruokailuun pääsääntöisesti yhtenä joukkona. Perusyksikkö ilmoittaa aterioiden ruokailijavahvuudet paikallisten ohjeiden mukaisesti.

175. Ruokailussa noudatetaan hyviä tapoja ja siisteyttä. Ruokailuun on varattava riittävästi aikaa. Ruokalasta poistutaan yksittäin ja vain poikkeustapauksessa joukkona. Varusmiehet käyttävät varuskuntaruokailussa palvelus- tai lomapukua.

Iltatoimet ja lepo

176. Kasarmiolosuhteissa iltatoimiin kuuluvat siivouspalvelu, peseytyminen, varusteiden yökuntoon laittaminen ja vahvuustarkastus. Joukkoyksikön komentaja määrää, milloin ja mitkä iltatoimet tehdään ohjattuina ja valvottuina. Vahvuustarkastuksen yksityiskoh- taiseen ohjeistamiseen on kiinnitettävä erityinen huomio.

177. Varusteet laitetaan yökuntoon siten, että päällys- vaatteet sijoitetaan yön ajaksi kaappiin. Päiväpeite taitellaan siististi kaappiin, sängynpäätyyn tai jakkaralle. Päiväpeit- teen taittelusta ja säilyttämisestä on oltava yhtenäinen käytäntö hallintoyksikössä ja se ohjeistetaan hallintoyksikön palvelusohjeessa.

178. Kasarmialueella ja joukon majoituspaikoissa hiljaisuus ja yölevolle varattu aika al- kaa yleensä kello 22.00. Hiljaisuuden tarkoitus on mahdollistaa tuvassa olevien nukah- taminen. Sotilaalla on oikeus käydä levolle, kun päiväpalvelusohjelman mukainen palve- lus on päättynyt.

4.4 Vapaa-aika ja loma

179. Varusmiesten vapaa-aikaa ja lomiam koskevan joukko-osaston sisäisen käytännön on oltava mahdollisimman yhdenmukainen ja erojen on perustuttava palveluksen kannal- ta hyväksyttäviin perusteisiin. Ollessaan kasarmialueen ulkopuolella varusmiehellä on oi- keus käyttää siviiliasua vapaa-aikana tai lomalla.

180. Siviilivaatteiden säilyttäminen on kielletty kasarmi- ja majoitusalueella lukuun otta- matta kohdassa 89 mainittuja henkilökohtaisia suojarusteita³¹ sekä henkilökohtaisia urheiluvälineitä tai alusvaatteita. Siviilivaatteiden käyttämisessä on huomioitava koh- ta 83.³²

181. Varusmies voi viettää lomaansa kasarmialueella ja ruokailla muonituskeskuksessa. Tästä on ilmoitettava aina yksikön vääpeliille. Tällöin varusmiehen on noudatettava yksi- kön päiväjärjestystä.

182. Vapaa-aikoja ja liikkumisvapauksia voidaan rajoittaa joukko-osaston tai joukkoyksi- kön komentajan käskyllä valmius-, palvelus- tai terveyssyiden vuoksi.

183. Varusmiehet poistuvat kasarmialueelta sotilaspuvussa, ellei muuta erikseen käsketä. Varusmiehen on ilmoitauduttava yksikön päivystäjälle ennen kasarmi- tai majoitusalu- eelta poistumista. Poistumisoikeuden saamisen edellytyksenä on, että varusmies täyttää

³¹ Kohta 89: Tarkoituksenmukaiset ja tarkoitukseen soveltuvat sotilaan itse hankkimat suojarusteet, kuten käsineet, jalkineet, kaulasuojat ja kypärät, eivät saa olla huomiota herättävään värisiä.

³² Kohta 83: Siviilivaatteita voidaan käyttää omalla vastuulla, mutta ne eivät saa näkyä sotilasvaatetuksen alta.

ohjesääntöjen ja määräysten mukaiset siisteysvaatimukset ja että hän on tehnyt hänelle ennen lomalle lähtöä tehtäväksi määrätyt palvelustehtävät. Jos vaatimusten täyttämässä havaitaan puutteita, niiden korjaamiseen on annettava tilaisuus. Varusmiehellä on oikeus saada varusmieskortti ja poistua kasarmialueelta, kun puutteet on korjattu.

Perusyksikön päälliköllä ja hänen suoranaisilla esimiehillään on oikeus valmiudellisten syyden perusteella perua (ennen loman alkamista) tai keskeyttää (loman jo alettua) varusmiehen loma. Tällöin varusmiehen on palattava palvelupaikkaansa viipymättä. Kasarmille palatessaan varusmiehen on ilmoitauduttava päivystäjälle.

Ulkomaille vakinaiseen asuinpaikkaansa matkustava varusmies ei käytä sotilaspukeua. Ulkomaille matkustaessaan ja ulkomaille suuntautuvan loman aikana varusmies käyttää siviiliasua. Palveluksessa tai komennuksella ulkomailla sotilaspuvun käyttö on sallittu asianomaisen maan viranomaisen kutsusta tapahtuvilla virallisilla vierailumatkoilla, kilpailuissa ja tapahtumissa tai kun tilaisuuden luonne ja vierailun kohde sitä muutoin edellyttävät. Eri maiden käytäntö on selvitettävä ennen matkaa. Sotilaspuvun käyttö ulkomaila päätetään varusmiehen joukko-osastossa. Pääesikunta voi kieltää tai rajoittaa sotilaspuvun käyttöä kohdemaassa, jos siihen on aihetta.

184. Omien matkapuhelimien, tablettien, tietokoneiden tai muiden mobiililaitteiden käyttö on sallittua asevelvollisten vapaa-aikana, niiden käytöstä ja akkujen lataamisesta annettujen määräysten ja ohjeiden mukaisesti. Matkapuhelimia ja muita laitteita on käytettävä siten, että hiljaisuudesta annettuja määräyksiä noudatetaan. Harjoituksissa tai muussa palveluksessa matkapuhelimien käyttö käsketään tapauskohtaisesti. Pääsääntönä on, että matkapuhelimia ei käytetä palveluksen aikana kasarmialueella. Jos niitä käytetään, operaatio- ja palvelusturvallisuus ei saa vaarantua. Matkapuhelimien ja muiden laitteiden käytöstä annettuja määräyksiä on noudatettava. Käyttö ei saa häiritä palvelusta. Palvelusaikana matkapuhelimien ja muiden laitteiden käyttöluvan antaa joukon kouluttaja perusyksikön päälliköltä saatujen käskyjen ja ohjeiden mukaisesti. Matkapuhelinten ja muiden laitteiden korvausvastuu on omistajalla, ellei kyseistä laitetta ole erikseen käsketty käyttämään palvelustehtävissä.

185. Palveluksen aikana, sotilasalueella ja sotilasjoukon harjoitusalueella kuvaaminen ja erilaisten tallenteiden tai vastaavien mediatiedostojen tekeminen matkapuhelimella tai muilla tallennusvälineillä on kielletty, ellei siihen ole annettu erikseen lupaa. Tällöinkin tallentamisessa ja kasarmiolosuhteissa vapaa-aikana tehtävissä tallenteissa sekä niiden julkaisemisessa ja sosiaalisessa mediassa viestitettäessä on otettava huomioon Puolustusvoimien turvallisuus- ja salassapitomääräykset sekä laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta. Kenestäkään ei saa tehdä tallennetta eikä tehtyä tallennetta julkaista ilman asianomaisen henkilön suostumusta.

4.5 Sotilasoppi, sosiaalikuraattori ja varusmiestoimikunta

KUVA 9 Sotilasoppi

186. Sotilasopit vastaavat osaltaan eettisen toimintakyvyn koulutuksesta joukko-osastoissa ja sotilasopetuslaitoksissa sekä osallistuvat psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn kouluttamiseen.

Kaikilla varusmiehillä on osallistumisvelvollisuus sotilasoppien pitämille oppitunneille. Oppitunneilla ei käsitellä tunnustuksellisia asioita eivätkä ne sisällä julistuksellisia elementtejä. Perusyksiköiden, joukkoyksiköiden ja joukko-osastojen erilliset hartaustilaisuudet (esim. iltahartaudet) ovat kaikille vapaaehtoisia. Ne järjestetään palvelusajan ulkopuolella ja rinnastetaan muuhun vapaaehtoiseen toimintaan.

Sotilasopit ovat kaikkien käytettävissä henkilökohtaisiin luottamuksellisiin keskusteluihin vakaumuksesta riippumatta. Sotilasoppi toimii joukkonsa uskonnollisten kysymysten asiantuntijana. Jokaisella on oikeus ottaa yhteyttä suoraan sotilasoppiin.

187. Asevelvollisella on oikeus saada tarvittaessa asiantuntevaa apua palvelukseensa liittyvissä sosiaaliturvaa koskevista asioista. Joukko-osaston sosiaalikuraattori tukee varusmiesten, reserviläisten sekä henkilöstön psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä psykososiaalisen tuen keinoin. Sosiaalikuraattorin palveluihin sisältyvät neuvonta ja ohjaus sosiaalisten ja taloudellisten etuuksien, kuten toimeentulo-, sotilasavustus-, työ-, opinto- sekä mielenterveyteen ja ihmissuhteisiin liittyvien suhteasioiden hoitamiseksi. Lisäksi sosiaalikuraattori toimii yhteistyötahona asevelvollisen kotipaikkakunnan palveluihin ja muihin

viranomaisiin. Jos asevelvollisen palvelus keskeytyy, hänelle tarjotaan tukipalveluja siviiliasioiden järjestämiseksi.

188. Jokaisessa joukko-osastossa on moniammatillinen psykososiaalisen tuen ryhmä, joka vakavissa onnettomuustilanteissa ja kuolemantapauksissa antaa tukea ja neuvontaa.

189. Palvelusta suorittavalla asevelvollisella on mahdollisuus osallistua palvelusolosuhteiden kehittämiseen. Jokaisessa varusmiehiä kouluttavassa joukko-osastossa on joukko-osaston komentajan alainen varusmiestoimikunta (VMTK). Varusmiestoimikunnan tavoitteena on tukea ja edistää varusmiesten asemaa ja palvelussuhteiden kehittämistä, yhteenkuuluvuuden tunnetta, turvallisuutta, viihtyvyyttä toimintakykyä sekä palvelusmotivaatiota.

190. Varusmiestoimikunta ja sen yksikköedustajat osallistuvat varusmiesten vapaa-ajan toimintaan, aloitetoiminnan, palvelusturvallisuus-, työ- ja opintoasioiden, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymysten, sekä tarvittaessa lomakuljetusten ja tiedotuksen järjestämiseen ja kehittämiseen joukko-osaston ohjeiden mukaisesti.

191. Varusmiestä saa kieltää osallistumasta palvelusolosuhteiden kehittämiseen vain, jos osallistuminen haittaa hänen koulutustavoitteidensa toteutumista. Kiellon antajan on välittömästi ilmoitettava kiellosta joukko-osaston komentajalle.³³

192. Varusmiesten aloitteita käsitellään valtakunnallisilla varusmiestoimikuntapäivillä sekä Puolustusvoimien aloitetoimikunnassa. Varusmiestoimikuntatyötä koordinoi Pääesikunnan johdolla joukko-osastojen edustajista koottu varusmiestoimikuntasihteeristö.

4.6 Päivystys

193. Esikunnissa, joukko-osastoissa, sotilasopetuslaitoksissa ja varikoilla voidaan määrätä sotilaita eriasteisiin päivystystehtäviin

- järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi
- toimintojen jatkamiseksi normaalin työajan ulkopuolella
- valmiuden ylläpitämiseksi sekä alueellisen koskemattomuuden valvomiseksi ja turvaamiseksi.

194. Esikuntien, joukko-osastojen ja sotilasopetuslaitosten sekä tarvittaessa kasarmialueiden päivystäjiksi määrätään kantahenkilökuntaan kuuluvia sotilaita.

Perusyksikön ja tarvittaessa joukkoyksikön päivystäjiksi määrätään upseerikokelaita, asevelvollisuutta suorittavia aliupseereita tai miehistöön kuuluvia tehtävään koulutettuja sotilaita. Päivystäjän avuksi määrätään päivystystehtävien laajuuden ja paikallisten

³³ Asevelvollisuuslaki 42 § 3 momentti

olosuhteiden mukaan päivystäjän apulaisia ja lähettejä. Päivystystehtävät määritellään joukkokohtaisissa päivystysohjeissa.

195. Joukko- tai perusyksikön valvojina voivat toimia kantahenkilökuntaan kuuluvat ja varusmiesjohtajat. Joukko-osastot määrittävät perusyksikön valvojan ja apuvalvojan tehtävät. Valvontaa pitää tehostaa palveluksen aloittamisen, koulutuskauden vaihtumisen, kotiuttamisen tai muun erityisen tapahtuman yhteydessä.

196. Joukko-osastoon ja hallintoyksikköön voidaan määrätä valmius- ja virka-apuosasto- ja valmiustehtävien ja virka-apupyynnöiden toteuttamiseksi sekä onnettomuuksien, tulipalojen, kadonneiden henkilöiden etsinnän ja muiden vastaavien tapausten varalta. Valmius- ja virka-aputehtäviin määrättyjen kantahenkilökuntaan kuuluvien tulee olla joko virkapaikalla tai saapuvilla valmiusvaatimusten mukaisesti. Kantahenkilökuntaan kuuluvien hälyttäminen virkapaikalle varmistetaan varamenetelmillä. Valmius- ja virka-apuosastoon määrättyjen varusmiesten on päivän palveluksen päätyttyä oltava kasarmi- tai harjoitusalueella. Valmius- ja virka-apuosastojen tehtävät ja toimintaohjeet on annettava hallintoyksikkökohtaisesti erikseen.

Joukko-osaston päivystys

197. Joukko-osastossa on aina virkapaikalla oleva päivystäjä. Hänellä on apunaan varitioston kenttäjohtaja ja kenttäjohtajan apulainen. Joukko-osaston sijaitessa useammalla paikkakunnalla niihin määrätään erilliset kenttäjohtajat ja kenttäjohtajan apulaiset.

Virkapaikalla oleva päivystäjä vastaa

- joukko-osaston johtamisvalmiuden ja tilannetietoisuuden ylläpitämisestä
- valmiuden säätelyn toimenpiteiden aloittamisesta joukko-osastossa
- operatiivisen maatilannekuvan kokoamisen johtamisesta ja välittämisestä
- joukko-osaston operatiivisten raporttien kokoamisesta ja julkaisemisesta
- kenttäjohtajan toiminnan tukemisesta
- virka-avun käynnistämisestä ja koordinoimisesta.

Perusyksikön päivystys

198. Perusyksikön päällikkö tai väepeli määrää yksikön päivystäjän ja päivystäjän apulaiset. Päivystäjä on koulutettava tehtäviinsä. Yksikön päivystäjällä on päivystystehtäviin kuuluvissa asioissa käskyvalta jokaiseen yksikössä olevaan asevelvolliseen.

199. Päivystystehtäviä vaihdettaessa luovuttava ja vastaanottava päivystäjä tarkastavat, että tuvat ja muut huonetilat ovat kunnossa ja päivystäjän vastuulla oleva materiaali

on tallella ja käyttökunnossa. Sen jälkeen tehdään luovutus- ja vastaanottomerkinnot päivystyskirjaan tai tarkastus- ja toimenpidelistaan, jolloin vastaanottaja tekee merkinnät vaihdon yhteydessä havaitsemistaan puutteista ja epäkohdista.

200. Perusyksikön päivystäjä varustetaan voimankäyttövälineellä, mikäli hän on saanut määräysten mukaisen voimankäyttökoulutuksen. Pääesikunta, puolustushaaraesikunta tai joukko-osaston komentaja päättää päivystäjän aseistamisesta tilanteen sitä vaatiessa. Päätöstä tehtäessä on otettava huomioon uhka ja voimakeinojen käyttöä ja voimankäyttövälineiden käyttäjäoikeuksia koskevien normien määräykset.

KUVA 10 Perusyksikön päivystäjä

201. Päivystystehtävät vaihdettuaan päivystäjät ilmoittautuvat yksikön vääpelille ja esittävät hänelle päivystyskirjan. Ellei yksikön vääpeli ole vaihdon aikana paikalla, uusi päivystäjä ilmoittautuu vääpelille hänet ensi kerran tavatessaan ja esittää samalla päivystyskirjan.

202. Päivystäjä ilmoittautuu yksikön päällikölle ja tämän joukko-osastossa palveleville suoranaistille esimiehille, kaikille kenraaleille ja amiraaleille sekä joukko-osaston päivystäjälle tavatessaan heidät ensimmäisen kerran kunakin vuorokautena. Esimerkiksi: **”HERRA SOTILASMESTARI, ALIKERSANTTI LEHVÄSLAIHO, PANSSARIVAUNUKOMPPANIAN PÄIVYSTÄJÄ.”**

203. Perusyksikköön ei saa päästää ulkopuolisia henkilöitä. Joukko-osastoon kuulumattomien vieraiden saapumisesta yksikköön on heti ilmoitettava yksikön päällikölle, vääpelille, valvojalle tai muulle kantahenkilökuntaan kuuluvalle. Ellei edellä mainituista kukaan ole paikalla, päivystäjä ilmoittaa saapujasta joukko-osaston päivystäjälle. Päivystäjän on aina selvitettävä saapujan henkilöllisyys ja asia sekä kirjattava kyseiset tiedot päivystyskirjaan.

204. Päivystäjän on ilmoitettava yksikön päällikölle tai vääpelille joukko-osaston päivystäjän ja muiden esimiesten tekemistä huomautuksista. Huomautukset on kirjattava päivystyskirjaan.

205. Yksikön päivystäjän tehtävät käsketään paikallisissa päivystysohjeissa.

5 Turvallisuustoiminta

KUVA 11 Esimerkki turvallisuustoiminnasta

206. Turvallisuus on kiinteä osa kaikkea Puolustusvoimien toimintaa. Jokainen on osaltaan vastuussa turvallisuuden toteutumisesta omassa työssään ja muussa toiminnassaan. Puolustusvoimissa kaikki ovat velvollisia puuttumaan havaitsemiinsa turvallisuuspoikkeamiin ja ilmoittamaan niistä lähimmälle esimiehelleen. Turvallisuustoiminnalla tarkoitetaan kaikkia niitä toimia, joilla turvataan Puolustusvoimien henkilöstöä, tietoja, materiaalia ja infrastruktuuria sekä ympäristöä kaikilta tahallisilta uhkilta ja tahattomilta vaaroilta.

207. Turvallisuustoiminnan päämääränä on kaikissa tilanteissa turvata hallintoyksiköiden ja sodan ajan joukkojen päätehtävien häiriötön toteuttaminen sekä taata operatiivisen toiminnan vaatimien tietojen ja materiaalin häiriötön käyttö ja henkilöstön toiminta. Turvallisuustoiminnalla paljastetaan ja torjutaan Puolustusvoimia vastaan suunnatut lainvastaiset toimet sekä vähennetään niiden vaikutuksia riskien hallinnalla. Lisäksi pienennetään onnettomuuksien ja tapaturmien todennäköisyyttä ja vähennetään niiden vaikutuksia.

208. Pääesikunta ja puolustushaarojen esikunnat, Maanpuolustuskorkeakoulu ja Pääesikunnan alaiset laitokset johtavat turvallisuustoimintaa johtosuhteidensa mukaisesti ja antavat tarvittavat määräykset turvallisuustoimien toteutuksesta. Alueelliset ja paikalliset sotilasviranomaiset vastaavat turvallisuusjärjestelyjen toteuttamisesta ja valvovat sotilaallisten turvallisuusmääräysten noudattamista kohteissaan tai alueellaan. Tietoja turvallisuusjärjestelyjen yksityiskohdista annetaan vain niitä tehtävissään tarvitseville henkilöille.

5.1 Tietoturvallisuus

209. Tietoturvallisuuden päämääränä on suojata Puolustusvoimien tiedot ja osaltaan mahdollistaa Puolustusvoimien toiminta kaikissa tilanteissa.

210. Puolustusvoimien tietojärjestelmiä ja niiden sisältämiä tietovarantoja saavat käyttää henkilöt, joille on myönnetty niiden käyttöoikeus. Heidän on noudatettava hyväksytyjä työtapoja ja asiasta annettuja ohjeita tietovuotojen, toimintahäiriöiden ja tietojen tuhoutumisen ehkäisemiseksi.

211. Esikuntien, joukkojen ja sotilaslaitosten johto vastaa omasta ja perustamiensa joukkojen tietoturvallisuudesta kouluttamalla henkilöstölleen tietoturvallisuuteen liittyvät asiat, varaamalla tietoturvallisuuden edellyttämät välineet ja tilat sekä kouluttamalla alan erikoishenkilöstön.

212. Puolustusvoimien tiedot, asiakirjat tai muut tallenteet ovat julkisia tai salassa pidettäviä. Tiedon, asiakirjan tai tallenteen luokittelun vahvistaa asiakirjan allekirjoittaja. Asiakirjan käsittelijällä on oltava tarvittava koulutus ja käsittelyoikeudet. Tietoja on käsiteltävä vain määräysten mukaisissa tietojärjestelmäympäristöissä, laitteissa ja tiloissa. Salassa pidettäviä asioita käsiteltäessä on varmistuttava siitä, että tiedot ovat luokiteltuja ja merkittäviä. Henkilötietoja käsiteltäessä on varmistuttava tietosuojaan säilymisestä.

5.2 Pelastustoimi

213. Puolustusvoimien pelastustoimi on toiminnallinen kokonaisuus, jonka tarkoituksena on suojata Puolustusvoimien henkilöstö, omaisuus ja tiedot tulipaloilta, muilta onnettomuuksilta ja CBRN-aineiden (chemical, biological, radiological and nuclear) käytön aiheuttamilta uhkilta ja vaaroilta sekä edesauttaa niistä toipumista ja toimintakyvyn nopeaa palauttamista.

214. Puolustusvoimien jokaisessa hallintoyksikössä on oltava nimettynä pelastusupseeri tai pelastusmestari, joka vastaa pelastustoimen valmisteluista, normaaliolojen valmiudesta sekä erikoisammattaitoa vaativien pelastusalan tehtävien hoitamisesta hallintoyksikön vastuualueella.

215. Hallintoyksikön koko henkilöstön ja palveluksessa olevien asevelvollisten on kyettävä suorittamaan alkusammutusta alkusammutuskalustoa käyttäen, hälyttämään lisäapua, poistumaan ja pelastautumaan turvalliseen paikkaan vaaran uhatessa sekä suorittamaan välittömät, henkeä pelastavat ensiaputoimet sekä opastamaan lisäapu kohteeseen. Valmiuden ylläpitämiseksi kohteen henkilöstölle on järjestettävä perehdyttäviä harjoituksia vuosittain.

5.3 Työ- ja palvelusturvallisuus

216. Työ- ja palvelusturvallisuudella (TPT) tarkoitetaan kaikkia niitä keinoja, joilla suojataan Puolustusvoimien palveluksessa olevia henkilöitä heihin kohdistuvilta työstä, palveluksesta ja toimintaympäristöstä aiheutuvilta vaaroilta ja haitalliselta kuormitukselta. TPT-toiminnan tavoitteena on ennaltaehkäistä onnettomuuksia, tapaturmia ja muita terveyshaittoja sekä toiminnan katkoksia ja kehittää turvallisuutta jatkuvan parantamisen periaatteiden mukaisesti. Nämä keinot ja periaatteet perustuvat työturvallisuuslainsäädäntöön.

217. Työturvallisuuslain soveltamisalassa on rajoitus, joka koskee sotilaallista koulutusta ja harjoittelua. Tämän vuoksi sotilaskoulutuksen palvelusturvallisuutta ohjataan turvallisuusnormeilla, joita ovat sotilaskäskyinä annettavat varomääräykset sekä muut määräykset ja ohjeet. Lisäksi palvelusturvallisuutta ohjeistetaan sotavarustuksen koulutus- ja käyttöohjeilla sekä ohjesäännösten julkaisuilla.

218. Jokainen esimies on vastuussa alaistensa työ- ja palvelusturvallisuudesta. Työ- ja palvelusturvallisuusasiantuntijat tukevat esimiehiä ja työntekijöitä sekä asevelvollisia turvallisuuden parantamiseksi. Asevelvollisia kouluttavassa hallintoyksikössä on päätoiminen työ- ja palvelusturvallisuuspäällikkö, jonka tehtävänä on johtaa työ- ja palvelusturvallisuustoimintaa.

219. Vastuu sotilaskoulutuksen turvallisuusnormien noudattamisesta ja vaaroja vähentävistä toimista on koulutustapahtuman johtajalla ja hänen esimiehillään. Tähän sisältyy velvollisuus valvoa toimintaa. Koulutuksen vaativuus on mitoitettava sellaiseksi, että toiminta on koulutettavien osaamisen taso huomioon otettuna turvallista. Koulutuksen toteutusta on tarvittaessa muutettava alkuperäisestä suunnitelmasta, jos muuttunut olosuhde ei mahdollista toiminnan turvallisuutta. Kiire tai tilanteenmukaisuus ei ole peruste turvallisen toiminnan laiminlyöntiin.

220. Sotilas on velvollinen toimimaan siten, että hänen toimintansa ei aiheuta vaaraa joukon muille jäsenille. Lisäksi sotilaan on pystyttävä huomioimaan joukkonsa toiminnasta häneen itseensä kohdistuvia vaaroja.

221. Jokaisen työntekijän ja asevelvollisen on ensi tilassa ilmoitettava esimiehelleen sattuneesta onnettomuudesta, vahingosta, vaaratilanteesta ja toimintahäiriöstä sekä vioista ja puutteellisuuksista, jotka ovat aiheuttaneet tai voivat aiheuttaa haittaa tai vaaraa turvallisuudelle tai terveydelle. Jokaisen on mahdollisuuksiensa mukaan poistettava havaitsemansa vaaraa aiheuttavat viat ja puutteellisuudet. Ilmoittamiseen on oltava käytössä kaikkien saatavilla oleva tietojärjestelmä, PVRIPO (Puolustusvoimien riskienhallinta ja poikkeamien ilmoittaminen).

222. Puolustusvoimien henkilöstö ei esitä julkisuudessa yksityiskohtaisia arvioita onnettomuudessa aiheutuneista vammoista tai niiden laadusta. Hoitava lääkäri antaa julkisuuteen tietoja potilaan terveydentilasta tämän suostumuksella. Julkisuuteen ei yleensä anneta tietoja itsemurhista tai niiden yrityksistä.

223. Hallintoyksikön on kartoitettava toimintaansa liittyvät työ- ja palvelusturvallisuuden vaaratekijät. Vaaratekijöistä aiheutuvien riskien merkitys henkilöstön terveydelle ja turvallisuudelle on arvioitava. Tämän perusteella riskit on tarpeen mukaan poistettava tai vähennettävä siedettäväksi ennen toimintaa.

224. Harjoituksen tai toiminnan johtajan on oltava selvillä käytettävien välineiden käyttö- ja turvallisuusmääräyksistä sekä valvottava, että määräyksiä noudatetaan ja kutakin välinettä käytetään sille tarkoitetulla tavalla.

225. Puolustusvoimien hallintoyksiköissä on oltava järjestettyinä ainakin seuraavat työ- ja palvelusturvallisuutta varmistavat toiminnot:

- työ- ja palvelusturvallisuuden kehittämistä sekä toimintaympäristöä koskevien päätösten ja toimenpiteiden valmistelu yhteistoiminnassa työ- ja palvelusturvallisuustoimikunnassa
- työ- ja palvelusturvallisuustilannekuvan seuranta
- normistossa ja muussa työ- ja palvelusturvallisuusohjeistuksessa tapahtuvien muutosten seuranta ja niistä tiedottaminen
- työ- ja palvelusturvallisuuden varmistamiseksi tarvittavan osaamisen seuranta ja osaamista kehittävät toimenpiteet
- päätoiminen työ- ja palvelusturvallisuuspäällikkö sekä
- työ- ja palvelusturvallisuuden toimintaohjelma.

5.4 Turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitäminen Puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla

226. Turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämisellä ennaltaehkäistään, valvotaan ja torjutaan eri toimenpitein sotilaskohteissa tapahtuva luvaton toiminta sekä pienennetään onnettomuuksien ja vahinkojen seurauksia sekä mahdollistetaan nopea toipuminen.

5.4.1 Pääsy sotilaskohteisiin ja liikkuminen niissä

227. Puolustusvoimien käytössä tai hallinnassa olevilla alueilla ja kohteissa liikkuminen on luvanvaraista. Nämä alueet ja kohteet sekä niiden toiminnot turvataan turvallisuusvalvonnan ja sotilaspoliisitoiminnan keinoin.

Sotilaskohteita ovat Puolustusvoimien hallinnassa olevat

- kiinteät rakenteet ja alueet
- pysyvien sijoituspaikkojen ulkopuolella olevien sotilasosastojen ryhmitysalueet ja varastoalueet
- yksittäiset ajoneuvot, alukset ja ilma-alukset.

228. Jos sotilaalliset syyt tai ulkopuolisten suojaaminen vaaroilta sitä vaatii, puolustushaaraesikunta, paikallishallintoviranomainen, varuskunnan päällikkö tai harjoituksen johtaja voi kieltää asiattomilta Puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai kohteessa liikkumisen tai rajoittaa sitä. Kiellon rikkomisesta tuomittavista rangaistuksista säädetään rikoslaissa.³⁴

Harjoituksen johtaja voi määrätä edellä olevassa kappaleessa tarkoitetun kiellon tai rajoituksen Puolustusvoimien käytössä tilapäisesti harjoituksen järjestämistä varten olevalla alueella tai kohteessa, jota käytetään materiaalin säilytykseen, joukkojen ryhmitykseen tai jolla tapahtuva toiminta voi aiheuttaa vaaraa ulkopuolisille.³⁵

229. Oleskelu- ja vierailuluvan myöntää puolustushaaraesikunta, paikallishallintoviranomainen, varuskunnan päällikkö tai harjoituksen johtaja.³⁶ Hallintoyksikön päällikkö tai varuskunnan päällikkö vastaa turvallisuudesta ja sen ohjeistamisesta Puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai vastaavassa kohteessa.

230. Oleskelu- tai vierailuluvan saanutta henkilöä koskevat kohdan 185 kuvaamista ja tallentamista koskevat määräykset.

³⁴ Laki Puolustusvoimista 15 §

³⁵ Laki Puolustusvoimista 15 §

³⁶ Laki Puolustusvoimista 15 §

231. Pelastusviranomaisten, poliisin sekä poliisin tehtäviä Puolustusvoimissa hoitavien virkamiesten on tehtäviensä hoitamiseksi päästävä hätätilanteissa nopeasti sotilasalueille. Perekäyttämistilaisuuksissa asianomaisille siviiliviranomaisille kerrotaan tehtävien hoitamiseksi tarvittavat kohteiden tiedot.

232. Luvattomasta liikkumisesta ja oleskelusta sotilasalueella tai niiden yrityksestä tehdään vartiointiin liittyvä tapahtumailmoitus ja ryhdytään muihin asian vaatimiin toimenpiteisiin.

5.4.2 Muut turvallisuusasiat

Vaitiolo

233. Vaitiolovelvollisuudella pyritään estämään salassa pidettäviksi tarkoitettujen tietojen joutuminen sivullisten haltuun.

234. Vaitiolovelvollisuus koskee jokaista Puolustusvoimissa palvelevaa tai palvelutta, joka on virka- tai palvelustehtävissään saanut tietoonsa salassa pidettäviä tietoja. Puolustusvoimien palveluksessa olevat ja Puolustusvoimien toimeksiannosta työskentelevät henkilöt ovat lain mukaan vaitiolovelvollisia.

235. Käsiteltäessä salassa pidettäviä tietoja on varmistuttava siitä, etteivät ne päädy sivullisten tietoon. Erityisesti sosiaalisessa mediassa toimittaessa on huomioitava, ettei omalla toiminnallaan paljasta salassa pidettävää tietoa.

236. Vaitiolovelvollisuuden rikkominen ja oikeudeton tiedon hankkiminen salassa pidettävistä asioista on rangaistava teko. Salassa pidettävää tietoa saa luovuttaa vain lain ja hallinnollisten määräysten asettamien vaatimusten täytyessä. Velvollisuus koskee myös puhuttua tietoa.

237. Salassa pidettävästä asiasta saa keskustella siihen liittyvissä virka- tai palvelustehtävissä ja vain asiaa koskevaan tiedonsaantiin oikeutettujen henkilöiden kesken. Asiaa saa käsitellä vain tehtävän suorittamisen edellyttämässä laajuudessa.

Ilmoitusvelvollisuus

238. Jokainen Puolustusvoimissa palveleva on velvollinen tekemään ilmoituksen kohdan 239 mukaisesti todetessaan tai saadessaan tietoonsa sotilaallista turvallisuutta vaarantavia toimia tai hankkeita. Myös epäselvissä tapauksissa ilmoitus on aina tehtävä.

239. Ilmoitus on tehtävä lähimmälle suoranaiselle esimiehelle, turvallisuuspäällikölle tai -upseerille tai muulle esimiehelle tai päivystäjälle. Jos ilmoituksen tekeminen heille ei ole mahdollista ja asia on kiireellinen, ilmoitus voidaan tehdä lähimmälle poliisiviranomaiselle.

240. Jos ulkopuolinen henkilö ottaa suoraan yhteyttä Puolustusvoimien palveluksessa olevaan henkilöön muissa kuin tämän virka- tai palvelustehtäviin kuuluvissa asioissa ja yhteydenotto sisältää turvallisuuden kannalta epäselviä kysymyksiä, tulee sotilaan ilmoittaa asiasta esimiehelleen ja toimia annettujen tietoturvaohjeiden mukaisesti.

6 Yhteistoiminta liittolaisten kanssa ja kansainvälisissä tehtävissä huomioitavat asiat

241. Yleistä palvelusohjesääntöä noudatetaan yhteistoiminnassa liittolaisten kanssa ja kansainvälisissä tehtävissä³⁷, tarvittaessa soveltaen.

Soveltamisessa on otettava huomioon

- kansainvälisoikeudellinen oikeusnormisto
- Suomen ratifioimat yhteistoimintaa tai kansainvälistä tehtävää säätelevät sopimukset
- voimassa olevat kansain-, kahden- ja monenväliset sopimukset
- yhteistoimintaa tai kansainvälistä tehtävää koskevat kansalliset ja kansainväliset ohjeet sekä määräykset
- yhteistoiminnan ja kansainvälisen tehtävän tai operaation erityispiirteet
- yhteistoiminnassa ja kansainvälisessä tehtävässä kulloinkin voimassa olevat voimankäytösäännöt
- henkilöstön palvelussuhteen ehdot
- kohdemaan ja sen väestön uskonnolliset ja kulttuuriset erityispiirteet.³⁸

242. Liittolaisten ja kansainvälisten yhteistyöosapuolien kanssa kommunikoidaan englanniksi mukaan luettuna puhuttelu, ellei asiasta ole toisin sovittu tai käsketty.

243. Liittolaisten kanssa toimittaessa noudatetaan lähtökohtaisesti luvun 3 palvelusmääräyksiä. Toiminnallaan ja käyttäytymisellään jokainen sotilas vaikuttaa liittolaisten ja kansainvälisten kumppaneiden muodostamaan kuvaan Puolustusvoimista mukaan lukien osana liittokuntaa. Samalla jokainen sotilas vaikuttaa suorasti tai epäsuorasti liittokunnan koheesioon.

244. Yhteistoiminnan valmistelussa sekä kansainvälisten tehtävien koulutuksessa ja perehdyttämisessä on huomioitava ohjesäännön soveltaminen.

³⁷ Esimerkiksi Nato:n komento- ja joukkorakenteen tehtävät.

³⁸ Mukaan lukien kaikkien yhteistoimintaosapuolien uskonnolliset ja kulttuuriset erityispiirteet.

7 Ohjesäännön soveltaminen kansainvälisissä operaatioissa

245. Yleisen palvelusohjesäännön määräyksiä noudatetaan erilaisissa kansainvälisissä operaatioissa soveltaen.

Soveltamisessa on otettava huomioon

- kansainvälisoikeudellinen oikeusnormisto
- voimassa olevat operaatioon vaikuttavat kansainväliset sopimukset
- operaation mandaatti ja siitä seuraavat operaatiolle asetetut tehtävät
- operaatiota koskevat kansalliset ja kansainväliset ohjeet sekä määräykset
- operaation erityispiirteet
- operaatiossa kulloinkin voimassa olevat voimankäytösäännöt
- henkilöstön palvelussuhteen ehdot
- kohdemaan ja sen väestön uskonnolliset ja kulttuuriset erityispiirteet.

246. Kansallisessa johtovastuussa toimiva esikunta tai kansallisen osaston vanhin käskyy ja ohjeistaa operaatiokohtaisesti Pääesikunnan ja puolustushaaran antamin perusteiden yksityiskohdat ohjesäännön noudattamisesta, soveltamisesta ja siitä tehtävistä poikkeuksista.

247. Ohjesäännön keskeinen sisältö on koulutettava henkilöstölle operaatiokohtaisen koulutuksen yhteydessä. Henkilöstön saavuttua operaatioalueelle operaatiossa toimiva kansallinen johtoporras tai osaston vanhin on velvollinen kertaamaan mahdolliset poikkeukset ja soveltamiskohdat. Kansallinen johtoporras tai osaston vanhin myös vastaa niiden noudattamisen valvonnasta.

LIITE 1 Puhutteluesimerkkejä

Esimerkkejä herra- tai rouva-sanan ja sotilasarvon käytöstä:

- **”Herra eversti, luutnantti Partanen.”** Ilmoittauduttaessa tai esittäydyttäessä mainitaan etunimi vain siinä tapauksessa, että paikalla on henkilö, jolla on sama sukunimi kuin ilmoittautujalla tai esittäytyjällä.
- **”Herra kapteeni, ylikersantti Arvo, ilmoittaudun ylennyksen johdosta.”**
- **”Herra kersantti, tykkimies Hihnala, ilmoittaudun iltavapaalta.”**
- **”Rouva kapteeni, komppania on järjestynyt käskynjakoon, ilmoitti luutnantti Karvonen.”**
- **”Herra vänrikki, korpraali Siurua, voinko mennä varusvarastolle?”**
- **”Herra sotilasmestari, Panssaritorjuntakomppania järjestynyt oppitunnille, ilmoitti kersantti Mikkonen.”**
- **”Rouva ylivääpeli, jääkäri Hännikäinen, ilmoittaudun käskystänne.”**
- Everstiluutnantti kutsuu nimeltä: **”Vääpeli Villanen.”** Vääpeli Villanen vastaa: **”Herra everstiluutnantti.”**
- Luutnantti kysyy: **”Tykkimies Nopanen, mikä oli sijoituksenne suunnistuskilpailussa?”** Tykkimies Nopanen vastaa: **”Olin toinen, herra luutnantti.”**
- Kun esimies onnittelee, kiittää, kehuu tai palkitsee sotilasta, siihen vastataan: **”Kiitän, rouva kersantti.”** Osastona ei vastata esimiehen kiitokseen tai onniteluihin.
- Luutnantti Partanen kysyy oppitunnilla: **”Milloin Suomi itsenäistyi?”** **”Herra luutnantti, alokas Nurmi, 6.12. 1917.”**

Puhelimeen vastataan: **”Oma yksikkö”** ja **”oma arvo ja sukunimi”**.

Esimerkkejä tapauksista, jolloin ei käytetä herra- tai rouva-sanaa ja arvoa:

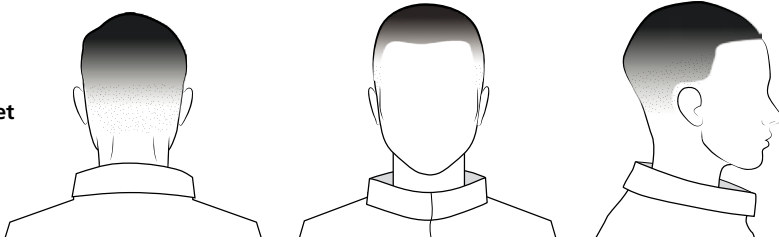
- **”Herra yliluutnantti, kranaatinheitinjoukkueen tulenjohtoryhmä ilmoittautuu komppaniaanne, johtajana kersantti Pernu.”** Yliluutnantti vastaa: **”Kiitän”** ja kysyy: **”Saatteko radiollanne yhteyden tulenjohtajiin?”** Kersantti Pernu vastaa: **”Saan yhteyden vain tuliaseman välityksellä.”**
- **”Rouva luutnantti, viisi miestä Kuljetuskomppaniasta ilmoittautuu työpalvelukseen, johtajana alikersantti Vierimaa.”** Luutnantti vastaa: **”Kiitän”** ja kysyy: **”Onko teillä lumilapiot ja kirveet mukana?”** Alikersantti Vierimaa: **”Kyllä.”**
- Komppanian vääpeli käsklee: **”Alikersantti Saari.”** Saari vastaa: **”Herra ylivääpeli.”** Vääpeli jatkaa: **”Viekää ryhmä ampumaradalle, toistakaa.”** Alikersantti Saari vastaa: **”Vien ryhmän ampumaradalle.”** Mikäli käskyä ei käsketä toistamaan, vastataan: **”Kyllä (selvä tai ymmärsin).”**
- Jos käskynalainen ei ymmärrä esimiehen käskyä, hän ilmoittaa esimerkiksi **”En ymmärtänyt käskyänne.”**

Esimerkki puhuttelusta yhteistoiminnassa liittolaisten kanssa:

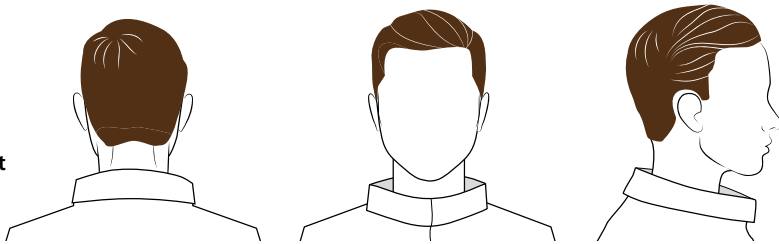
- **”Sir / Ma’am, captain Rantanen, reporting to Battle Group 11 Liaison Officer duty”**

LIITE 2 Hiukset (esimerkki)

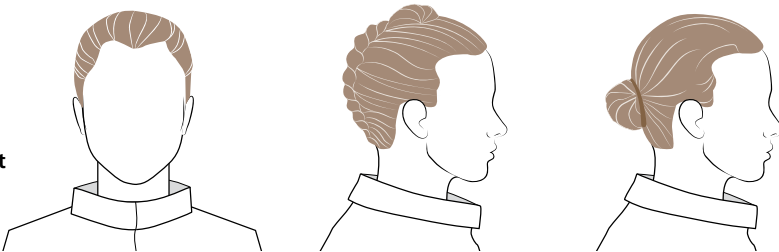
Lyhyet hiukset

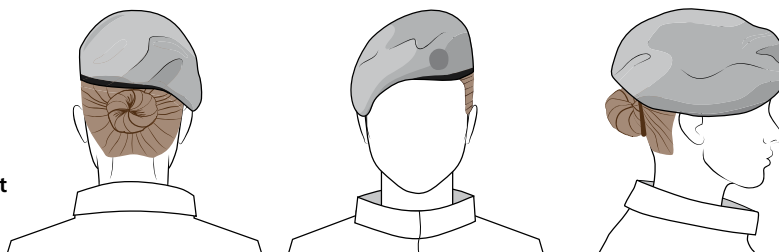
Pitkät hiukset

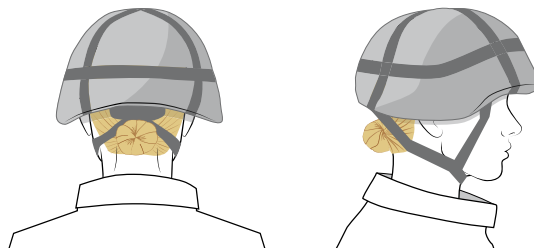
Pitkät hiukset

Päähine ja pitkät hiukset

Kypärä ja pitkät hiukset

LIITE 3 Uskonnonharjoittamisen erityiskysymyksiä

1. Uskonnonharjoittamisen erityiskysymyksiä ovat erilliset rukoushetket, erityisruokavaliot, yleisestä poikkeavat juhla-ajat, paastojärjestelyt sekä hengellinen tuki.
2. Erityisruokavaliota noudatetaan useissa uskontokunnissa. Nämä ruokavaliot pyritään huomioimaan samoin kuin eettisistä syistä noudatettavat ruokavaliot.
3. Eri uskontokuntien juhla-ajat poikkeavat merkittävästi toisistaan. Juhlalomien myöntämisessä tulee toimia tasapuolisesti eri vakaumuksia kohtaan.
4. Uskonnonharjoittamisen erityiskysymysten huomioiminen palveluksessa toteutetaan valmiuden, koulutustavoitteiden saavuttamisen ja palveluksen tarkoituksenmukaisen järjestämisen salliessa.
5. Kaikille yhteisten juhlalomapäivien (3) (uudenvuodenpäivä, vappu, juhannusaatto) lisäksi kristinuskoon perustuvia yleisiä juhlalomapäiviä (7) ovat loppiainen (ensimmäisellä palvelusviikolle sattuessaan palvelusta), pääsiäinen (pitkäperjantai ja toinen pääsiäispäivä), helatorstai sekä joulu (joulu-aatto, joulupäivä ja tapaninpäivä).
6. Juutalaisuuden juhlapäivien ajankohdat vaihtelevat vuosittain. Tärkeimmät juhlapyhät ovat jom kipur, hanuka ja pesach. Juutalaisten viikoittainen pyhäpäivä on I auantai. On huomioitava, että juhlapäivinä matkustaminen on juutalaisen uskonnon mukaan kiellettyä. Tämä on huomioitava matka-ajoissa sekä määritettäessä vapaalle lähtöä ja sieltä paluuta.
7. Islamin juhlapäivien ajankohdat vaihtelevat vuosittain. Tärkeimmät juhlapäivät ovat uusi vuosi, profeetan syntymä, profeetan kuolinpäivä, suuren paaston alku ja suuren paaston päättyminen. Eri muslimiyhteisöjen juhlapäivät saattavat erota toisistaan.
8. Asevelvollisen noudattaessa Islamin rukoushetkiä hänelle on tarjottava mahdollisuus rukoushetkeen aamulla ennen palvelusta, illalla palveluksen jälkeen ja päivällä palvelustauoilla. Maastoharjoituksissa rukoushetket järjestetään tauoilla. Mahdollinen osallistuminen perjantairukouksiin moskeijassa on toteutettava lomajärjestelyin.
9. Paastojärjestelyjen erityistarpeita on muslimilla. Muslimien suuren paaston, ramadanin, ajankohta siirtyy vuosittain. Ramadan kestää noin kuukauden. Ramadanin aikana syöminen ja juominen ovat kiellettyjä auringon sarastuksesta auringonlaskuun.
10. Mikäli muslimien suurta paastoa noudattava varusmies palvelee ramadanin aikana, hänelle on järjestettävä mahdollisuus ruokailla auringonlaskun ja -nousun välisenä aikana. Muiden uskonnollisten yhdyskuntien paastokäytännöt eivät yleensä vaadi erityisjärjestelyitä.
11. Edellä mainituiksi juhlapäiviksi tulee pyrkiä myöntämään kyseisiin uskonnollisiin yhteisöihin kuuluville varusmiehille juhlalomaa, mikäli koulutukselliset tavoitteet eivät sitä estä.
12. Sotilaspapit ovat asiantuntijoita uskonnonharjoittamiseen liittyvissä kysymyksissä. Heiltä voi tiedustella toimintatapoja erilaisiin uskonnollisiin erityistilanteisiin liittyen. Sotilaspapiston voivat ottaa yhteyttä kaikki varusmiehet vakaumuksesta riippumatta.

LIITE 4 Terveydenhuolto

Yleistä

Esimies vastaa alaistensa hyvinvoinnista. Esimiehen on tarkkailtava alaistensa terveydentilaa, toimintakykyä ja kuormittuneisuutta, huolehdittava henkilöstön tarkoituksenmukaisesta työnjaosta ja riittävästä levosta, ohjattava sairaaksi ilmoittautuneet hoitoon sekä valvottava, että palvelukseen osallistutaan palveluskelpoisena. Sotilas on velvollinen ilmoittamaan esimiehelleen omaan terveydentilaansa liittyvästä rajoituksesta tai sairausepäilystään.

Puolustusvoimat järjestää palkatun henkilöstön työterveyshuollon, joka sisältää lakisäänteisen, ennaltaehkäisevän ja työkykyä ylläpitävän toiminnan sekä työterveyshuollon toimintasuunnitelman mukaisen työterveyspainotteisen sairaanhoidon.

Puolustusvoimien järjestämävastuulla on palveluksessa olevien asevelvollisten, vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien naisten ja sotilasvirkaan koulutettavien opiskelijoiden sekä Puolustusvoimien vapaaehtoiisiin harjoituksiin ja valvomiin amuntoihin ja Maanpuolustuskoulutusyhdistykseltä tilaamaan koulutukseen osallistuvien terveydenhuolto. Puolustusvoimien järjestämä terveydenhuolto käsittää terveydenhoidon ja sairaanhoidon. Terveydenhoitoon sisältyy terveydensuojelu, henkilö- ja joukkokohtainen terveydenhoito sekä ympäristöterveydenhuolto.

Puolustusvoimissa voi toimia Lupa- ja valvontaviraston (LVV) myöntämän oikeuden harjoittaa ammattia perusteella laillistettuna tai luvan saaneena terveydenhuollon ammattihenkilönä palkattuun henkilöstöön kuuluva, palveluksessa oleva asevelvollinen tai sopimusperusteinen ostopalveluasiantuntija.

Palveluskelpoisuuteen liittyvät rajoitukset sekä muut sellaiset tiedot, jotka vaikuttavat asianomaisen palveluskelpoisuuteen, palvelusturvallisuuteen tai suoriutumiseen palvelustehtävistä, ilmoitetaan tarkastetulle henkilölle ja hänen perusyksikkönsä päällikölle. Päällikkö ilmoittaa palveluskelpoisuuden rajoitukset asianomaiselle esimiehelle.

Asevelvollisella itsellään, kouluttajilla ja terveydenhuollon ammattihenkilöillä on vastuu siitä, että fyysisesti rasittavaan palvelukseen ja kuntotesteihin ei osallistuta sairaana tai sairauden jälkeisessä toipumisvaiheessa. Asevelvollinen on velvollinen ilmoittamaan esimiehelleen palveluskelpoisuudestaan annetut rajoitukset. Asevelvollisen tulee kertoa esimiehelleen, jos hän ei tunne itseään terveeksi. Esimies vastaa siitä, että määrättyjä palveluskelpoisuuden rajoituksia noudatetaan.

Säännöllisissä oloissa sairaaksi ilmoittautuminen ja vastaanotto tapahtuvat paikallisen hallintoyksikön käytännön mukaisesti. Sairaaksi ilmoittautuneen ei tarvitse ilmoittaa

vastaanotolle pyrkimisensä syytä muille kuin terveydenhuollon ammattihenkilöille kahdenkeskisessä keskustelussa.

Todetut sairaudet ja määrätyt hoitotoimenpiteet tai tarkastuksen muut tulokset taltioidaan asiaa koskevan lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Palveluksessa oleva asevelvollinen toimittaa itse yksikköön tiedon mahdollisista palveluskelpoisuutensa rajoituksista.

Palveluksessa olevalle asevelvolliselle määrätään tilapäisiä palveluskelpoisuuden rajoituksia, kun sairauden tai vamman hoito ja niistä toipuminen tai palvelusturvallisuus sitä vaatii.

Palveluskelpoisuusmerkinnät on tehtävä seuraavia lyhenteitä käyttäen:

- **KP** (kykenee palvelukseen): Asianomainen on todettu terveydentilansa puolesta kykeneväksi palveluskelpoisuusluokkansa edellyttämään palvelukseen.
- **VMTL** (vapaa marssi-, taistelu- ja liikuntakoulutuksesta sekä sulkeisjärjestyksen harjoittelusta): Asianomainen vapautetaan määräytyksi ajaksi kyseisestä palveluksesta. Asianomainen osallistuu palvelukseen³⁹ ja koulutuksen seuraamiseen palvelusjärjestelyiden sen salliessa.
- **VUP** (vapaa ulkopalveluksesta): Asianomainen vapautetaan määräytyksi ajaksi kaikesta ulkopalveluksesta sekä palveluksesta kylmissä ja vetoisissa sisätiloissa, joissa lämpötila on alle 15 astetta. Asianomainen osallistuu sisäpalvelukseen.⁴⁰
- **VPO** (vapaa palveluksesta oppitunteja lukuun ottamatta): Asianomainen vapautetaan määräytyksi ajaksi muusta palveluksesta paitsi oppitunneista ja rasittavuudeltaan istumatyötä vastaavasta palveluksesta sisätiloissa.
- **VP** (vapaa palveluksesta): Asianomainen vapautetaan määräytyksi ajaksi kaikesta palveluksesta lukuun ottamatta ruokailua.
- **VL** (vuodelevossa): Asianomainen määrätään määräytyksi ajaksi vuodelepoon omaan tupaansa tai terveysaseman tai majoitustilojen yhteydessä olevaan lepohuoneeseen.
- **UT** (uudelleen tarkastettavaksi): Asianomaisen on mainittuna päivänä tultava uudelleen tarkastettavaksi. Merkintää käytetään jonkin edellä mainitun tai mahdollisesti muun tilapäisen palveluskelpoisuuden rajoituksen lisäksi.
- **KOH** (kotihoito): Asianomainen voidaan lähettää määräytyksi ajaksi kotihoitoon, mikäli kotihoidon katsotaan edistävän palveluskelpoisuuden saavuttamista paremmin kuin palvelushelpotuksin palveluksessa olemisen. Määräyksen kotihoitoon lähettämisestä tekee Puolustusvoimien terveydenhuollon ammattihenkilö. Kotihoitoon määrätyn asianomaisen on aina ilmoitauduttava yksikön vääpelille. Mikäli ilmoittautuminen vääpelille vaatii huomattavaa tarpeetonta lisämatkustamista hallintoyksikköön, esimerkiksi sairaalahoidosta kotiuduttaessa, ilmoittautuminen hoidetaan hallintoyksikössä erikseen sovittavalla tavalla.

³⁹ Esimerkiksi oppitunnit, siivouspalvelus, materiaalin huolto ja vähäistä rasitusta aiheuttavat koulutuksen tukitehtävät.

⁴⁰ Esimerkiksi oppitunnit, siivouspalvelus, materiaalin huolto ja vähäistä rasitusta aiheuttavat koulutuksen tukitehtävät sisätiloissa.

Palveluskelpoisuusrajoitukset päättyvät viimeistä rajoitusvuorokautta seuraavan aamun herätykseen. Terveydenhuoltohenkilöstön määräämiä rajoituksia ei voi kumota tai muuttaa toiseksi muu kuin terveydenhuollon ammattihenkilö. Tarvittaessa palveluskelpoisuus voidaan määrittää uudelleen aikaisemminkin terveydenhuollon ammattihenkilön toimesta.

Perusyksikön päällikkö, yksikön vääpeli tai joukon kouluttaja voi keventää asevelvollisen palvelusta tarvittaessa tilapäisesti ilman, että henkilölle on määrätty varsinaisia terveydenhuollon antamia palveluskelpoisuuden rajoituksia. Tätä palvelusjoustoja käytetään tilanteissa, joissa varusmies itse arvioi, että lievä sairaus tai toimintakyvyn rajoitus ei vaadi terveydenhuollon ammattihenkilön arviota. Tuolloin esimies ja varusmies sopivat joustavasti palvelustehtävistä vapauttamisesta tai tilapäisestä keventämisestä. Mikäli esimies arvioi, että tilanne edellyttää terveydenhuollon ammattilaisen arviota, tulee varusmies ohjata joukko-osastoa tukevalle terveysasemalle. Esimiehen tai kouluttajan myöntäessä palvelusjoustoja varusmiehelle ei kysymyksessä ole lääketieteellisen arvion tekeminen.

Tarkastetuille annetaan vastaanotolla käynnistä todistus, jonka vastaanotolta palaava esittää ilmoittautumisen yhteydessä yksikkönsä vääpeliille tai päivystäjälle. Yksikön päivystäjä pitää kirjaa palvelushelpotuksista ja tiedottaa varusmiesten palveluskelpoisuudesta yksikön vääpeliille. Mikäli asevelvolliselle määrätään palvelushelpotukset etävastaanotolla, esimerkiksi puhelimitse tehdyllä arviolla, hän ilmoittaa ne itse perusyksikön päivystäjälle.

Palveluksessa olevan asevelvollisen palveluskelpoisuus on tutkittava ilman tarpeetonta viivettä, jos hän sitä pyytää. Pyyntö on esitettävä perusyksikön päällikölle tai harjoituksen johtajalle, joka määrää tarkastukseen lähettämisestä.

Palveluskelpoisuuden rajoituksia voi asevelvolliselle määrätä vain Puolustusvoimien palveluksessa oleva terveydenhuollon ammattihenkilö. Asevelvolliselle ei voida määrätä sairauslomaa. Mikäli Puolustusvoimien ulkopuolinen terveydenhuolto määrää asevelvollisen sellaiseen hoitoon, tai toteaa todistetusti sellaisen sairauden, joka estää matkustamisen omaan joukko-osastoon, on asevelvollisen ilmoitettava määrätystä hoidosta tai matkustamisen estävästä sairaudesta lähimmälle suoranaishenkilölle tai omaan joukko-osastoonsa ja esitettävä joukko-osastoon palatessaan todistus sairaudesta ja saadusta hoidosta.

Jos palveluksessa oleva asevelvollinen sairastuu tai vammautuu ollessaan lomalla, vapaalla tai komennuksella, hänen tulee ensisijaisesti ottaa yhteyttä Puolustusvoimien terveydenhuollon keskitettyyn puhelinneuvontaan. Puhelinneuvonnan päivystävä terveydenhuollon ammattihenkilö antaa varusmiehelle tarvittavat toimintaohjeet, esimerkiksi ohjeet hakeutumisesta siviilissä julkisen terveydenhuollon päivystykseen tai ohjeet

itsehoidosta ja hakeutumisesta joukko-osastoa tukevalle terveysasemalle seuraavana palveluspäivänä. Virka-aikana toimintaohjeita voi kysyä myös oman joukko-osaston terveysasemalta. Äkillisissä vakavissa sairastumisissa tai loukkaantumisissa myös lomilla oltaessa otetaan yhteyttä suoraan yleiseen hätänumeroon 112 ja toimitaan sieltä saatavien ohjeiden mukaan.

Kaikki Puolustusvoimien ulkopuolelta saadut lääkemääräykset, hoito-ohjeet ja lääkärin todistukset on esitettävä Puolustusvoimien terveydenhuollon ammattihenkilölle, joka ottaa ne huomioon palveluskelpoisuutta arvioidessaan.

Korvauksen maksamista varten on lääkärinpalkkioista, poliklinikka-, sairaala- ja lääkekuiluista ja muista vastaavista maksuista sekä mahdollisista sairauden aiheuttamista kuljetuskustannuksista esitettävä alkuperäiset kuitit ja muut tositteet. Korvaus maksetaan vain julkisen terveydenhuollon kustannuksista. Ulkopuolisista kuluista korvataan esimerkiksi reseptillä määrätyt päivystykselliset lääkkeet, terveysaseman kanssa erikseen sovitut reseptilääkkeiden ostot tai terveysaseman kanssa erikseen sovitut poliklinikkakäynnit sekä äkilliset vakavat sairastumiset tai loukkaantumiset, jotka ovat vaatineet ambulanssin käyttöä. Yksityisen terveydenhuollon käyntien kustannuksia ei korvata.

